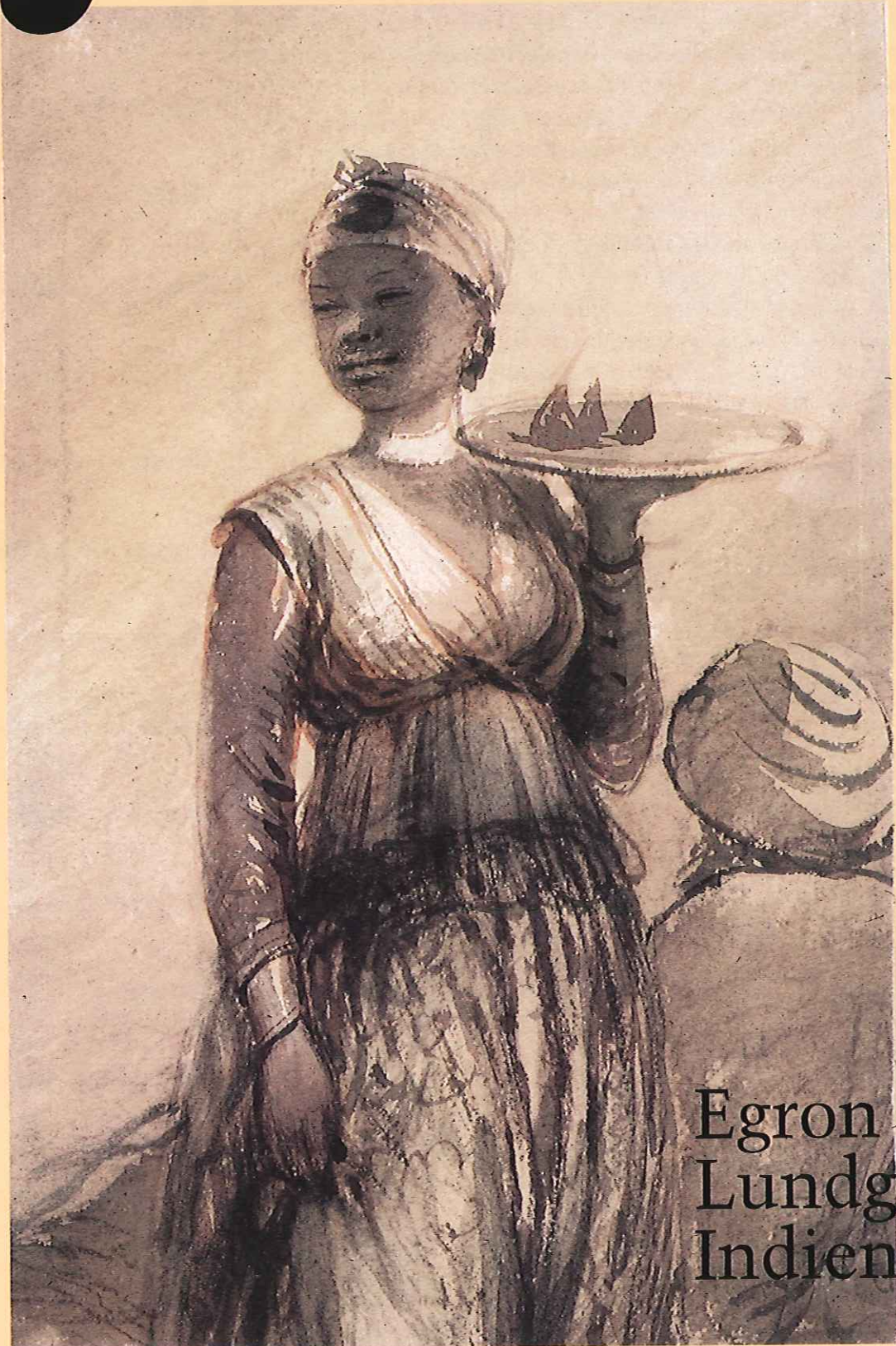

Nr 4 • 1995 • årgång 19 • 35 kr

sydasien

Egron
Lundgrens
Indien

Mörkrets furstar triumferar

Med anledning av de alltmer tragiska händelserna i Sri Lanka har vi valt att presentera en historisk analys av utvecklingen i detta land. Peter Kloos artikel *Lejonet och Tigern* visar att det finns ett tydligt mönster i utvecklingen av den etniska konflikten i Sri Lanka. En singhalesisk nationalism har efter självständigheten vuxit fram som ett svar på den koloniala politiken. Denna råkade gynna de tamilska grupperna i ett land där kulturella skillnader inte tidigare hade utgjort en avgörande grund för en etnisk polariseringen mellan tamiler och singhaleser. Det är omöjligt att tala om en ursprunglig singhalesisk kultur. Tvärtom verkar den tamilska ursprungsbefolkningen först ha uppblandats med en nordindisk grupp erövrare, och därefter växte en mer specifik singhalesisk kultur fram. Under kolonialtiden förvandlades skillnaderna i språk och kultur till ekonomiska och politiska olikheter. Dessa var inbyggda i den nya självständiga staten Ceylon 1948 och utgjorde dynamiten i den framväxande, av politikerna skapade, etniska konflikten som nu tycks nå sin kulmen.

I Bosnien, i Rwanda, i Punjab, i Irland finns liknande mönster av erövring och förtryck som lämnat efter sig skillnader och ojämlikhet mellan folkgrupper och som nu exploateras av hänsynslösa politiker.

Dessa etniska och nationalistiska strömningar och rörelser står i stark motsättning till det ökade behovet av samarbete över etniska och nationella gränser i vår tid när det multinationella kapitalet breder ut sig och hotar arbete och inkomster över hela världen. Endast samarbete och starka demokratiska system kan motverka dessa destruktiva krafter. Men kanske är det just hotet från en alltmer internationaliserad ekonomi och bristen på framtidstro som bäddar för dessa 'mörkrets furstar'.

red.

SYDASIEN BOX1142 221 05 LUND

Besöksadress: Råbygatan 5 B, 223 61 Lund (Eklund)

Telefon och fax: 046-13 35 68

E-mail: m-14645@mailbox.swipnet.se

Internet: <http://www.dds.sics.se/DDS/tv/lund/sydas-pres.html>

Ansvarig utgivare: Thomas Bibin

Teknisk redaktör: Lars Eklund

Tryck: I-Tryck Grafiska Huset, Luleå 1995

Register: Progek, Göteborg

ISSN: 0282-0463

Prenumeration: Medlemskap i tidskriftsföreningen SYDASIEN, inkl fyra nummer av tidningen (ett år) kostar 1996 för privatpersoner i Sverige 160 kr. Prenumeration för institutioner och bibliotek 200 kr. Övriga Norden (B-post) 220 kr, övriga Europa (B-post) 240 kr, utom-Europa (A-post) 290 kr.

Lösnummerpris: 35 kr. (1996: 40 kr)

Postgiro: 79 54 96-9 SYDASIEN.

Redaktion för detta nummer: Peter B. Andersen, Göran Djurfeldt, Göran Frankel, Hans-Christian Køie Poulsen, Lotta Kronblad, Marjo Lampinen, Staffan Lindberg, Stig Toft Madsen, Eva Malmström.

Kommande nummer utkommer i februari. Artiklar och debattinlägg välkomnas till adress ovan.

Manusstopp: 8 januari 1996

Kontaktperson för lokal redaktionskommitté:
Stockholm: Åsa Hole, Månskensvägen 22, 163 54 Spånga, 08-760 05 30.

Göteborg: Thomas Bibin, Sjömansgatan 7, 413 15 Göteborg, 031-775 02 01

Skåne: Göran Djurfeldt, Kullavägen 3, 232 52 Åkarp, 040-46 08 95.

Köpenhamn: Stig Toft-Madsen, Strandgade 92, DK-1401 København K, (00945) 31 54 56 11.

Tidskriftsföreningen SYDASIEN har som mål att sprida information om situationen i södra Asien. Föreningen stödjer de krafter som bekämpar imperialismen, det politiska förtrycket och underutvecklingen i området. Föreningen är fristående från politiska partier och grupperingar i Sydasiens såväl som i Sverige.

INNEHÅLL

Lejonet och tigern	3
Örtmedicin	7
Bandit Queen	8
Maktens änkor	10
Icke våld ifrågasatt	12
Ajit Roys krönika	14
Egron Lundgren	16
Protest mot räkodling	20
Taslina och stamfolken	22
Brahminen och Marx	24
Bergsklättring	26
Bokrecensioner	28
Notiser	30
Bilden på sistasidan	31

Omslagsbild: Indisk tjänarinna, akvarell av Egron Lundgren

Foto: Statens Konstmuseer

Lankesiska soldater skjuter granater mot de Tamilska Tigrarna under sitt anfall mot staden Jaffna.

FOTO: PRESSENS BILD

Lejonet och tigern

- så skapades inbördeskriget i Sri Lanka

Sedan i somras har inbördeskriget mellan den singhalesiska armén och de Tamilska Tigrarna (LTTE) åter brutit ut full skala. Medan regeringsarmén i en massiv attack försöker ta kontrollen över Jaffnahalvön, vilket utlöste en flyktingkatastrof, så har Tigrarna svarat med massakrer på civila bybor och med bombattentat i Colombo. Men varför detta hemska krig? Den holländske antropologen *Peter Kloos* ger i denna artikel den historiska bakgrunden.

Vad händer egentligen i Sri Lanka? Hur kan landet ha hamnat i denna mardröm av dödliga attentat och blodigt inbördeskrig? Något enkelt svar på den frågan går inte att ge. För de Tamilska Tigrarna, LTTE - *Liberation Tigers of Tamil Eelam*, är det fråga om ett befrielsekrig för att skapa en oavhängig tamilska stat. För Sri Lankas regering är det fråga om ett

omoraliskt försök att angripa deras stat. För somliga är det ett etniskt krig, för andra är LTTE en terroristisk rörelse.

Konflikten mellan tamiler och singhaleser har ändrat karaktär under årens lopp. Det är därför nödvändigt med en tillbakablick för att förstå hur Sri Lanka, som på 50-talet med sin demokrati ansågs vara ett av de förlovade länderna i Tredje Världen,

inom en generation efter självständigheten har hamnat i ett utsiktslöst inbördeskrig.

Hur långt skall man då behöva gå tillbaka i det förflutna? I vilken utsträckning spelar det förflutna verkligen en roll? Finns det inte en risk att aktuella faktorer undervärderas när man återoppar det förflutna?

Konflikten beskrivs ofta som en motsättning mellan tamiler och singhaleser så

det är uppenbart att det förflutna spelar en viktig roll. Vad innebär detta? Tamil och singhalesiska står först och främst för de språk som talas i Sri Lanka. Tamil talas av en minoritet som är en majoritet i norra och nordvästra delen av ön. Dessa kallas *Ceylon Tamils* och har bott där i århundraden. Dessutom finns det en stor grupp tamiler i det centrala berglandet. Det är de så kallade *Indian Tamils* som kom till Sri Lanka under perioden 1830-1930 för att arbeta på té-plantagerna, mer eller mindre förflyttade dit under tvång. Majoriteten av den lankesiska befolkningen talar singhalesiska.

Att det finns två språk hänger samman med Sri Lankas historia. En officiell singhalesisk version hur det gått till hittar man i Mahavamsa, den stora krönikan, som skrevs av en buddistisk munk på 500-talet. Han var knuten till hovet som låg i den gamla konungastaden Anuradhapura i den norra och torraste delen av landet. Enligt Mahavamsa anlände singhalesernas förfäder till Sri Lanka på 400-talet, ledda av Prins Vijaya. De kom från nordöstra Indien och Vijaya ansågs vara sonson till en prin-

sesa och ett lejon, varför han och hans släktingar kallades för 'lejonmänniskor'. Enligt krönikan beboddes ön vid denna tid av vilda folkgrupper, Maga och Yaka, förfäder till det så kallade Veddafolket som än idag finns djupt inne i skogarna i högländerna. Dessa folk underkuvades av prins Vijaya och hans armé.

Sydindiska attacker

Mahavamsa berättar också att Sri Lanka under de följande århundradena vid upprepade tillfällen invaderades av sydindiska arméer utsända från Cholariket. De invaderande soldaterna talade inte något indoeuropeiskt språk som singhalesiskan, utan tamil, som är ett dravidiskt språk. Cholakungens symbol var tigern, *puli*. Dessa attacker innebar att Anuradhapura under vissa perioder kom att regeras av kungar från Sydindien. På tusentalet blev inflytandet från Sydindien så stort att den singhalesiske fursten flyttade sin huvudstad söderut. Från denna tid fanns det vid sidan om det singhalesiska riket även ett

tamilskt med huvudstaden förlagd till en plats där det nuvarande Jaffna ligger.

För många singhaleser finns det ett samband mellan dessa historiska händelser och det som händer idag. De är rädda för en ny invasion från Indien där det finns så många tamiler. Själva har de bara Sri Lanka. Men den här bilden är för enkel. Den stora krönikan Mahavamsa är ett fascinerande men också fördomsfullt dokument. Som alla sådana krönikor är det en politisk skrift, som berättar en historia för att främja lejonkungarnas legitimitet.

De tamilska rötterna

Sri Lankas eller Ceylons (som landet kallades före 1972) historia är äldre än prins Vijayas ankomst (vars enda källa är Mahavamsa) eller existensen av Naga- och Yakafolket. Från 700-talet före vår tideräkning finns det lämningar av ett bevattningsjordbruk, en megalitisk kultur och en livlig handel med Sydindien och Mellersta Östern.

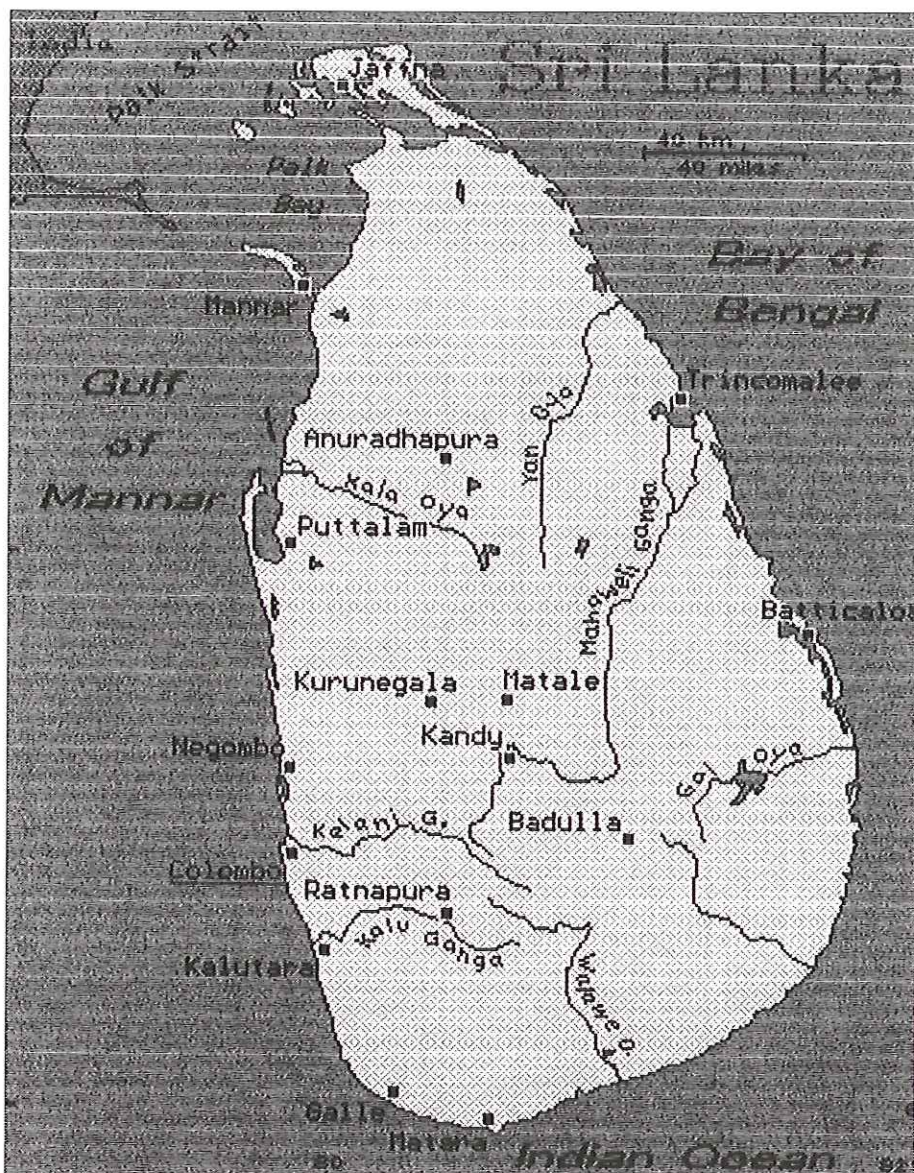
Faktum är att det mesta i den lankesiska kulturen, inklusive den singhalesiska, har ett sydindiskt ursprung snarare än ett nordindiskt. Det dravidiska släktskapssystemet, det ursprungliga kastsystemet och det politiska systemet med dess kungliga symboler har alla sitt ursprung i Sydindien.

Viktiga kaster som durava, karava och salagama är i själva verket ättlingar till tamiler i Sydindien som invandrat för länge sedan. Under århundradens lopp har dessa blivit 'singhaliserade'.

Det som främst skilde singhaleser och tamiler åt var alltså vare sig språket eller politiken under den förkoloniala tiden, eftersom båda språken talades i många släkter och eftersom båda grupperna kom att periodvis leva under både tamilskt och singhalesiskt styre. Den mest markanta skillnaden var i stället den religiösa. Buddhismen, också den importerad från Indien, var nära förknippad med den singhalesiska kungamakten. I takt med att buddhismen försvann från den indiska kontinenten så kom de lankesiska buddhisterna att alltmer betrakta sig som unika företrädare för denna religion och för en tradition som starkt skilde sig från den sydindiska hinduismen. Men som vi ska se har denna buddhism på en avgörande punkt avvikit från en av sina centrala lärosatser - man förordar krig i stället för fred!

Etniska skillnader inte konflikter

Att kalla dessa konflikter för **etniska** är att använda ett begrepp från vår egen samtid på det förflutna. Dessa konflikter var varken mer eller mindre än krig mellan lokala furstar och stormän. Ceylon var under förkolonial tid knappast enat under ett kungadöme under någon längre tid. Men detta är idag omstritt och nationalister på bägge sidor försöker skriva om historien för att

passa deras etniska politik. Att skriva historia har i själva verket blivit en viktig politisk handling.

Men de etniska skillnaderna spelade naturligtvis en viss roll i det förflutna. 1747 dog till exempel den sista singhalesiska dynastin i Kandy ut. Eftersom många singhalesiska kungar brukade gifta sig med tamilska prinsessor så ombads en släkting, en prins från Sydindien att ta över kungariket. Han var svåger till den döde kungen. Han grundlade en ny dynasti, Nanyakar, och efter honom regerade ytterligare två tamilska kungar fram till 1815. Under den sista kungatiden kom många tamiler till Kandy som privilegierade underkungarnas beskydd, vilket ledde till vissa spänningar i huvudstaden.

Kolonial splittring

De etniska skillnaderna som fanns före kolonialtiden kom under portugisisk, holländsk och slutligen engelskt styre att omdefinieras och få en ny innebörd. Under den koloniala perioden växte det fram en singhalesisk elit i de södra och mellersta delarna av landet som byggde sin position på företagande och handel i den nya kommersiella plantageekonomin.

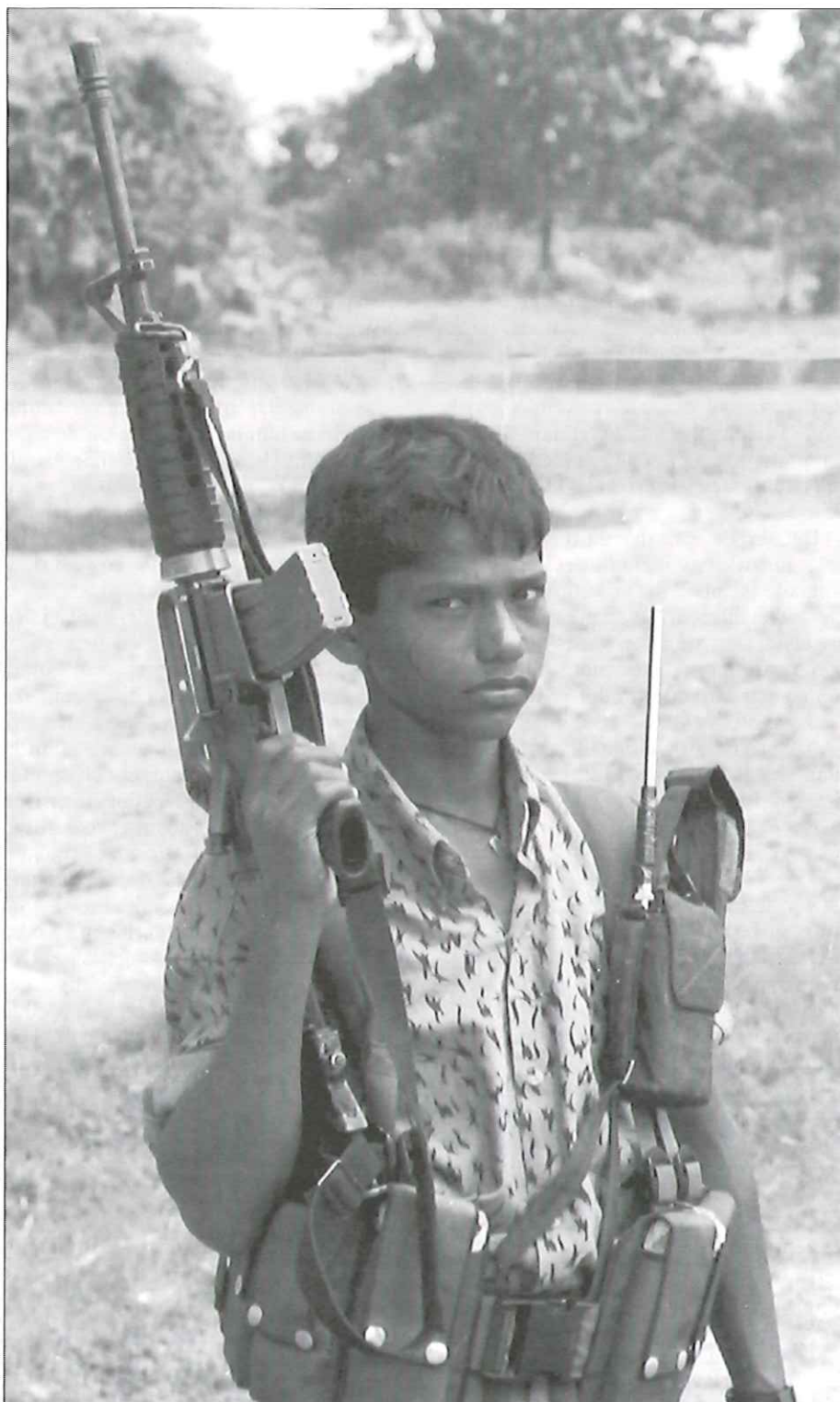
På norra Ceylon fanns inte samma möjligheter för den tamilska befolkningen. I stället kom utbildning att bli deras främsta källa till avancemang. Av olika skäl byggdes det tidigt bra missionsskolor i Jaffna vilket ledde till att många tamiler lärde sig engelska och fick hög utbildning. De skaffade sig därför tidigt framskjutna positioner i den engelska kolonialadministrationen och blev läkare, advokater etc. Denna överrepresentation inom politiken och högstatusyrkena varade ända fram till självständigheten.

Då landet försiktigt började demokratiseras i början av 1900-talet fick de politiska partierna snabbt en etnisk prägel. Ändå spelade de etniska skillnaderna inom eliten inte någon viktig roll - den var starkt anglofil. När man därför i den s k Soulbury-kommissionen under andra världskriget diskuterade hur man skulle kunna säkerställa den etniska minoritetens intressen kom man fram till att det inte behövdes någon särskild reglering eller representation i de demokratiska institutionerna.

Men då hade redan mörka moln seglat upp i diskussionen om det framtida officiella språket på Ceylon. 1943 föreslog den blivande presidenten J.R. Jayewardena att singhalesiska skulle bli det enda officiella språket.

Indiska tamiler statslösa

Det visade sig direkt efter självständigheten att Soulburykommissionens bedömning var ett misstag. Till de första parlamentsbesluten som fattades 1948 hörde ett antal lagar som gjorde de s k indiska tamilerna statslösa och utan rösträtt.

Sextonårig pojksoldat som gick med i gerillan när han var 11 år. Han leder nu en grupp på åtta soldater.

FOTO: PAUL WATSON, PRESSENS BILD

Bakgrunden var att dessa tamiler var i majoritet i det centrala höglandet och missfänktes för sympatier med det trotskistiskt partiet, som redan hade tio platser i parlamentet. De singhalesiska ledarna fruktade att de inte skulle kunna vinna tamilernas röst och valde därför den mest drastiska utvägen. Bland de tamilska politikerna från norr ledde detta till splittring. Somliga ville hålla sig väl med singhaleserna och undvek att protestera, andra motsatte sig livligt beslutet. Hursomhelst, med singhalesisk majoritet i parlamentet så antogs lagförsla-

get med den efterföljande tragedin för statslösa tamiler som känt resultat (som vi ofta rapporterat om i denna tidning, red. anm.). Vad som sen' hände enade dock alla tamiler. Lankeserna hade i motsats till indierna aldrig behövt kämpa för sin självständighet. Det växte inte fram en nationalistisk front som förenade alla lankeser, tamiler såväl som singhaleser, mot engelsmännen. I stället fördes landet in i självständigheten med den gamla anglofila överklassen vid rodret och med det politiska och ekonomiska systemet intakt. I denna dominerade

de engelsktalande tamilerna starkt.

Den bestående tonvikten på engelska som det officiella språket innebar att stora grupper ur den lokala singhalesiska eliten bestående av t ex lärare, köpmän och buddhistiska munkar ställdes utanför allt inflytande. Redan i början av 50-talet växte det därför fram starka protester mot detta. 1956 vann S.W.R.D. Bandaranaike de allmänna valen på vågorna av denna fördröjda och ensidiga singhalesiska nationalism. Slagordet var *Sinhala Only!* (Bara singhalesiska!). Vad han åsyftade var en singhalesisk buddhistisk stat. Bakom denna rörelse fanns nu också en buddhistisk fanatism som gav den ett starkt ideologiskt stöd. Buddhistiska munkar har därefter kommit att spela en alltmer framträdande roll i konflikten (se artikel i SYDASIEN 3/95).

Det dröjde inte många månader efter valet innan en ny lag infördes som gjorde singhalesiskan till det enda officiella språket vilket innebar att tamilerna med sin engelska i ett slag berövades sina poster och karriärmöjligheter inom administrationen och därmed sitt tidigare inflytande. De hade blivit andra klassens medborgare i sitt eget land. Alla löften till tamilerna om jämlikhet hade därmed brutits. Lagen stred dessutom direkt mot 1947 års författning.

När mördandet började

Under de följande åren försökte de tamilskapolitikerna försvara sina rättigheter med parlamentariska medel. Det var inte effektivt. 1972 kom en ny grundlag som förkunnade att Ceylon nu var en republik med namnet Sri Lanka och med singhalesiska som nationellt språk.

I Jaffna hissade man svarta flaggor i protest. Ungdomar som hade tröttnat på parlamentariskernas oförmåga organiserade sig i grupper som förespråkade väpnad kamp. De nya Tigrarna var en av dessa. 1975 mördade de Jaffnas borgmästare, som var tamil, men som tillhörde Bandaranaikes parti, Sri Lanka Freedom Party, och därmed ansågs ha ställt sig bakom Sinhala Only-politiken.

1976 fick tigrarna sitt nuvarande namn, *Liberation Tigers of Tamil Eelam*. Deras symbol var *puli*, tigern, en gång symbol för Cholakungarna.

Sri Lanka Freedom Party krossades i valet 1977. Den nya regeringen förbjöd LTTE, som därför förvandlades till en gerillarörelse. Inbördeskriget hade börjat. De etablerade tamilpolitikerna hade tappat greppet om tamilerna. LTTE etablerade sig successivt som den ledande kraften i motståndet mot den singhalesisk-nationalistiska regeringen. Rivaliserande grupper bland tamilerna bekämpades, deras ledare sågs som förrädare. Så mördades t ex Amirthalingam, ledare för den s k Tamil United Liberation Front.

Vändpunkten kom 1983. Efter en våld-

tåkt på en tamilsk flicka av singhalesiska militärer lurade Tigrarna 13 soldater in ett bakhåll där samtliga dödades. Kropparna efter soldaterna fördes under stor publicitet till Colombo där våldsamma upplopp utbröt med förföljelse av stadens tamiler.

Det var inte bara det att regeringen försummade att ingripa. Det finns flera belägg för att politiker i regeringskretsen aktivt deltog i mördandet av tamiler och förstörelse av deras egendom. Det berättas att dessa politiker delade ut listor på tamilska väljare och deras adresser till singhalesiska våldsverkare som sedan skjutsades med stadens bussar till dessa platser.

Dessa händelser ledde i sin tur till att många unga tamiler anslöt sig till de olika grupper som liksom det ledande tamilpartiet, LTTE, nu hade bildandet av en egen tamilsk nation som främsta mål. Samtidigt stiftades en ny lag i Sri Lankas parlament som gjorde kampen för en självständig stat till en straffbar handling.

Sedan dess befinner sig Sri Lanka i vad som måste betecknas som ett permanent inbördeskrig. Detta inbegrep från början också hårda strider mellan olika tamilska grupper, ur vilka LTTE gick segrande fram. Det inbegrep också en tilltagande konflikt mellan Sri Lankas regeringar och en alltmer fanatisk singhalesisk nationalism. Den tidigare maoistiska ungdomsrevolten från början av 70-talet, JVP (Janatha Vimukthi Peramuna) förvandlades under åttioalet till en singhalesisk extremrörelse som med våld bekämpade regeringen i södra och centrala Sri Lanka. De anklagade regeringen för att vara alltför välvilliga mot tamilerna och den indiska armén. Mellan 1987 och 1990 utkämpades ett blodigt krig mellan den lankesiska armén, privata dödspatruller och JVP, som slutade med att JVPs viktigaste ledare dödades. Under denna period existerade knappast lag och ordning någonstans i landet.

Det är alltså både genom inter-etniska och intra-etniska politiska konflikter som hela den nuvarande mardrömslika situationen uppstått.

Ett utsiktslöst ställningskrig

Under årens lopp har LTTE under ledning av V. Prabhakaran (på tamil: *Pirapakaran*) utvecklats till en välorganiserad och ohämmad stridsmaskin. Antalet Tigrar har aldrig varit stort men rörelsens kärna består av män och kvinnor som har överlämnat sig helt åt rörelsen, och som inte endast är beredda att döda utan också att dö för rörelsen.

För att undvika att bli levande tillfångatagande bär medlemmarna en cyanidkapsel i ett snöre runt halsen som används för att begå självmord. Det finns dessutom särskilda självmordskommandon som genom sin aktioner offerar sig för saken. Dessa kommandogrupper attackerar både byggnader och levande människor. Med stor

sannolikhet mördades Indiens premiärminister 1991 av en sådan person - en kvinna som bar sprängämnen runt sin egen kropp och sprängde sig själv, Rajiv Gandhi och flera personer runt honom i luften. Den som ger sitt liv för saken upphöjs av Tigrarna till martyrer som varje år hedras på martyrerens dag.

Mellan 1980 och 1990 har det uppstått ett ställningskrig av välkänt slag - den mellan en reguljär armé och en gerillarörelse. Eftersom gerillarörelsen aldrig låter sig frestas till strid och alltid uppträder underjordiskt kan en armé aldrig slå rörelsen. Å andra sidan, eftersom gerillarörelsen är liten, kan den aldrig vinna ett krig mot en armé.

Kontroll över Jaffnahalvön

Tigrarna har sedan lång tid behärskat Jaffnahalvön med terrorns hjälp, och med en organisation som är i stort sett okänd för utomstående. Det var en organisation som utgick från Jaffna i ett vitt nätverk av relationer i det övriga Sri Lanka, i Sydindien och ett antal västländer. Med moderna kommunikationsmedel och med inkomster från droghandel, svarta pengar och illegala vapen var det möjligt för LTTE att stå emot den lankesiska armén. Inte ens den indiska armén som med den lankesiska regeringens tillstånd ockuperade delar av norra Sri Lanka i början av 80-talet kunde få kontroll över dessa till tänder beväpnade tigrar.

När det nu meddelas att den singhalesiska armén den 1 december 1995 intagit Jaffna innebär det kanske ett brott i dödläget. Frågan är dock vad som kommer att hända härnäst.

Tamilernas misstro mot successiva singhalesdominerade regeringar verkar fullt motiverad. När man ser tillbaka på åren som gått så finns det en lång lista på brutna löften från myndigheternas sida och det har hela tiden varit fråga om regeringsförslag som inneburit diskriminering som lett till tamilska reaktioner.

Samtidigt verkar det helt klart att den viktigaste parten på den tamilska sidan, LTTE, har hamnat i en mycket svår situation. LTTE har utövat en sådan terror även mot de egna tamilerna att det är tveksamt om dess ledning skulle överleva en eventuell fred. Tigrarnas ledare har många fiender bland tamiler i Jaffna och på andra platser i Sri Lanka. I Indien är de misstänkta för mordet på Rajiv Gandhi och är efterlysta av polisen. I många andra länder är de heller inte välkomna och löper numera risken att bli mördade av andra tamilflyktingar. Kort sagt, under den politiska och militära utveckling som ägt rum har de kommit att hamna med ryggen mot väggen, fångade i sin egen fälla.

Peter Kloos

Översättning: Theo d'Hersigny
Bearbetning: Staffan Lindberg

FOTO: HC KÖIE POULSEN

Örtmedicin som "big business"

Traditionell medicin är på frammarsch i Sydasien. Samtidigt med expansionen av modern medicin av västerländskt slag så breder olika traditionella medicinska behandlingsmetoder ut sig och når befolkningsgrupper som inte tidigare haft tillgång till dessa system. SYDASIENS Hans-Christian Köie Poulsen rapporterar.

Det man normalt kallar traditionell medicin är en rad mycket olika medicinska traditioner. De fem mest framgångsrika systemen är Ayurveda, Unani, Siddha, Homeopati och tibetansk medicin.

Av dessa är Ayurveda utan tvekan det mest utbredda. Det har också funnits längst i Sydasien. De klassiska Ayurvedatexterna författades i början av vår tideräkning och som namnet antyder så hör de ihop med den Vediska hindutraditionen. Tills helt nyligen så har också Ayurveda nästan uteslutande praktiserats av braminer och andra medlemmar i de högre kasterna.

Unani, Siddha ...

Unani är en annan mycket vanlig medicinsk tradition i Sydasien. Den kommer ursprungligen från Grekland, men har utvecklats i Arabvärlden och Persien och identifieras nu som en muslimsk tradition som kom till Sydasien under medeltiden.

Siddha-medicinen förekommer framförallt i södra Indien och på Sri Lanka. Den har utvecklats inom den tamilska kulturen av en rad framstående yoga-lärare men har mycket gemensamt med

Ayurveda.

Homeopati är en tysk tradition som är mycket populär i Sydasien och som bygger på principen "lika framkallar lika".

Tibetansk medicin, slutligen, kommer naturligtvis från Tibet, men den kan beskrivas som en blandning av Ayurveda, Unani och kinesisk medicin. Trots att denna tradition länge funnits i Bhutan, så har den först på senare tid fått en större utbredning i Sydasien i övrigt.

Dalai Lama startade 1962 ett institut för tibetansk medicin och astronomi i Dharamsala. Därefter har den tibetanska traditionen utvecklats mycket snabbt både i Indien, Nepal och Bhutan.

Trots att tre av dessa fem medicinska traditioner har sitt ursprung utan för Sydasien så kallas de likväl för traditionella eller inhemska system. Modern västerländsk medicin kom faktiskt till Indien tidigare än både det homeopatiska och tibetanska systemet.

Succé för "traditionell medicin"

Även om folk i Sydasien konsumerar allt större mängder av moderna medicinska preparat, så genomgår den traditionella medicinen just nu en renässans. Traditionella mediciner har blivit "Big business" och producenterna av dessa upplever ett uppsving utan like.

Bara i Indien har den traditionella medicinen ökat sin försäljning med 30 % om året under senare tid.

Detta har lett till att stora läkemedelsföretag som tex Bayer nu har börjat intressera sig för den traditionella medicinen. Mest talande är kanske att den multinationella jätten Procter & Gamble, som här hemma mest är känd för sitt tvättmedel Ariel, försöker slå sig in på den indiska marknaden.

För den västerländskt utbildade medicinska forskarna som intresserar sig för den traditionella medicinen, är det framförallt fråga om att hitta aktivt verksamma läkande ämnen bland de örter och preparat som den traditionella medicinen använder sig av.

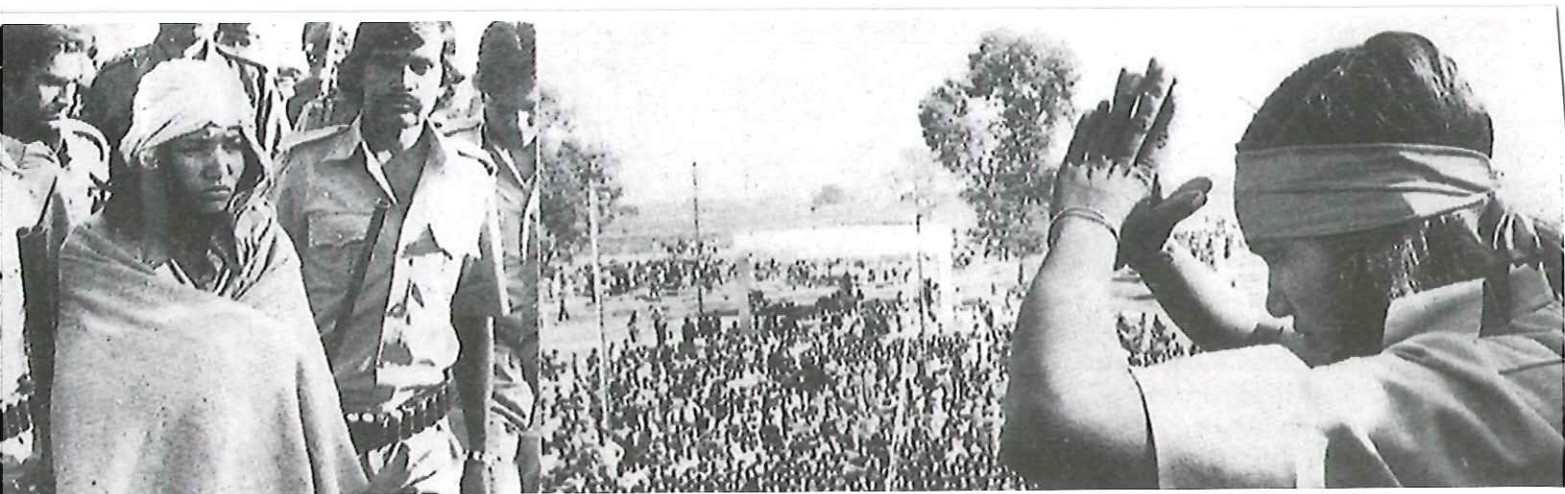
Försvar för traditionen

Den ökande kommersialiseringen av inhemsk medicin har lett till starka reaktioner. Man är rädd för att de multinationella företagen ska stjäla de traditionella medicinerna. Idag finns det flera grupper som kämpar för att tillförsäkra de traditionella utövarna av denna medicin royalty på olika örter och andra mediciner. Man fruktar också att den ökande industrialiseringen av produkterna ska leda till en degenerering, vilket har lett till krav på att de klassiska texterna ska följas till punkt och pricka i framställningen av dessa mediciner.

Även de stora företag som i huvudsak tillverkar moderna mediciner med avancerade metoder framhåller nu att de noggrant följer de klassiska texterna vid framställningen av traditionella mediciner. Som ett resultat har utvecklingen av den traditionella medicinen stannat upp. Tidigare var det typiskt för dessa traditioner att experimentera och ta till sig nya element från andra system. Som ett resultat av kommersialiseringen och den ökande efterfrågan har alltså den traditionella medicinen i Sydasien paradoxalt nog både moderniserats genom att ta till sig delar av den moderna västerländska traditionen, och samtidigt blivit mera traditionell. Det är genom att framställa sig som ursprunglig och genuin som de vinner nya anhängare.

Hans-Christian Köie Poulsen

Översättning Staffan Lindberg

Bandit Queen

Phoolan Devi — banditdrottningen — är en utav Indiens mest berömda kvinnor. Hon blev ursprungligen ökad efter att hon som ung kastlös flicka, utsattes för grupp-våldtäkt av män från högre kast och tog hämnd genom att massakrera 20 män i byn där hon våldtogs. Vid 23 års ålder blev hon ledare för ett banditgäng som härjade i de oländiga gränstrakterna mellan Uttar Pradesh och Madhya Pradesh. I början av 1980-talet överlämnade hon sig självmant till rättvisan och dömdes till ett mycket långt fängelsestraff. Medan hon satt i fängelse gjordes det filmer om henne, äventyrsfilmer, det skrevs om henne över hela världen och hon mytifierades — hon blev en nutida, kvinnlig, Robin Hood. I februari 1994 frigavs hon efter att ha avtjänat 11 år på sitt straff och det spekulerades om hon skulle bli politiker, arbeta för de kastlösa, de oberörbara och daliterna, bli en ny Mahatma Gandhi, skriva sina memoarer... Den svenske journalisten *Pontus Mattsson* träffade Phoolan Devi i hennes hem i New Delhi i oktober 1995 och Sydasiens kan nu publicera intervjun i sin helhet.

Vill du berätta om din uppväxt?

— Jag växte upp i en by och vi hade lite land. I byn fanns stridigheter mellan de högre kasten och oss från lägre kast. Den sociala strukturen i byn var sådan att vi lågkastiga alltid blev förtryckta. Jag var inte den enda flickan bland de lågkastiga som ville kunna känna självaktning, men vi trycktes alltid ner. Förtryck och utnyttjande av kvinnor, speciellt oss som tillhör de lägre kasten, är ett väldigt allmänt problem. Sedan hände det som gjorde att jag förlorade min ärbähet, mitt rykte och allt som var mig värdefullt. Så när jag anslöt mig till banditerna handlade det om att jag ville få hämnd.

Hur var livet med banditgänget?

— Det var fruktansvärt tufft. Ibland hade vi inte mat, ibland hade vi inget vatten, en gång var jag tre dagar utan vatten. Vi var alltid på flykt undan polisen och risken att vi skulle bli fångade var alltid där. Men jag hade inget val, det enda alternativet för mig

hade varit att begå självmord. Att återvända till byn hade inneburit att jag hade blivit än mer utnyttjad. Så länge som jag var med banditerna kunde jag kämpa och leva respektabelt. Det var inte det att jag gillade att vara laglös, men det fanns inget annat val.

Miljoner kvinnor har blivit förtryckta i Indien, varför är du en av de få som har gjort motstånd mot förtrycket?

— Ja, hundratusentals kvinnor blir förtryckta, säger Phoolan Devi med en filosofisk ton. Styrkan hos alla dessa tusentals kvinnor samlades i mig, och jag fick kraft att revoltera mot förtrycket. När folk har tolererat förtryck länge nog måste någon resa sig till slut, för det kommer en tidpunkt när förtrycket har pågått för länge. I hindu-mytologin berättas att när folkets väl är hotat kommer Gud till deras hjälp. Kanske det var vad som hände. Jag menar inte att jag skulle vara Gud, men genom min kropp kom det någon som reste sig mot förtrycket.

Vad känner du idag, när du tänker tillbaka på livet i banditgänget?

— Jag hade bara två saker att välja bland: att ge upp eller kämpa emot. Och jag gav igen med samma kraft som jag hade förtryckts med, och jag är glad för det. Tusentals flickor utnyttjas på det sätt som jag blev utnyttjad och om ingen reagerar kommer de att förbli utnyttjade i all evighet. Mitt liv är på sätt och vis en läxa för andra. Kanske kan flickor bli inspirerade och tänk: "Det fanns en gång en som hette Phoolan Devi, som blev utnyttjad men som reste sig och kämpade, och som känner sig lycklig över att hon fick sin hämnd"

Menar du att andra kvinnor också ska ta till vapen för att försvara sig?

— Där det finns förtryck finns det också en önskan att göra uppror. Man måste reagera på något sätt, det finns en gräns för hur länge man kan tolerera förnedring, sexuellt utnyttjande och annat slags förtryck. Alternativet är att begå självmord. Men inuti kvinnorna finns alltid en önskan att göra

uppror. Vilken riktning det tar, om det resulterar i våld eller någonting konstruktivt, det beror på omständigheterna. Utbrottet kan ta vilken skepnad som helst. Och om det blir ett våldsamt utbrott kan man inte beskylla offren, för förtrycket är så grymt.

Kan du ge exempel på förtrycket mot de lågkastiga i byarna?

— Livet är mycket hårt och det finns en liknelse i hindi, "det är att leva som en insekt". Ingen värdighet och i princip ständigt utnyttjande. *Oberörbarhet* — våra hus ligger utanför byn, vi tillåts inte använda byns gemensamma brunn, och vi får inte beröra någon. Men när det handlar om sex, då försvinner oberörbarheten. De högre kasten utnyttjar kvinnorna bland oss och vid sexuellt utnyttjande är beröring tillåtet. Men inte när man talar om andra medborgerliga rättigheter.

Så det är helt i sin ordning att våldta kvinnor av de lägre kasten?

— Ja, då är fysisk beröring i sin ordning. Men om vi ska ta vatten från floden hindras det av oberörbarheten. Så det handlar om girighet. Och utnyttjandet är så fruktansvärt att kvinnan inte har någon status.

Hur ser ditt liv ut idag?

— Jag lever under ordnade förhållanden. Men jag känner att mitt rykte har svärtats ner. Jag våldtogs av ett antal människor och blev offentligt avklädd. Då förlorar en indisk kvinna allt. En indisk kvinna värnar och värderar sitt rykte. Så förlusten kändes mycket stor. Även om jag idag har ett någorlunda bra liv bär jag på skuldskänslor, jag skäms och kommer aldrig att bli fri från minnena. Under återstoden av mitt liv vill jag ägna mig åt socialt arbete, arbete för dalitfolken, dem som hör till min egen grupp. Min biografi skrivs också ner av en fransk författare och ska publiceras snart, i den berättar jag om allt det här.

Hur kan du inspirera andra förtryckta daliter?

— Den inspiration som jag kan ge andra är i grund och botten det faktum att jag revol-

terade. Jag gav en läxa till dem som utnyttjar. Andra dalitkvinnor borde försöka förstå att de inte behöver tolerera förtrycket, utan istället göra motstånd.

Mahatma Gandhi predikade icke-våld, men du tvingades välja en våldsam utväg. Känner du någonsin sorg över människorna som du skadade?

— Det är sant att Gandhi-ji talade om icke-våld, men han sa inte att vi ska tolerera våld mot kvinnor eller mot daliter. Vi måste göra motstånd. Och om våldet mot oss är stort, då svarar vi naturligtvis med våld. Många kvinnor ber och hoppas att Ram (Gud) ska komma och rädda dem, men det sker inte i verkligheten. Förtrycket fortsätter, så de måste börja kämpa för sin egen skull, säger Phoolan Devi och tillägger apropå Indiens frihetskamp:

— Gandhi-ji följde en bana av icke-våld, men vi ska inte glömma Subhash Chandra Bose som valde en militant hållning mot britterna. Och vem vet hur mycket han bidrog till att få britterna att lämna Indien? Kanske hade vi inte blivit självständiga utan Subhash Chandra Bose? Men förtrycket mot oss lågkastiga bygger på mycket våld och om vår reaktion är våldsam kan ingen beskylla oss för det. Det finns ibland inga andra alternativ, om man inte får hjälp av domstolen eller av polisen.

Har någonting förändrats om du jämför tiden då du växte upp med situationen idag?

— Ja, situationen har förbättrats. Förr var det mycket illa. Min far brukade försvara vår fattigdom: att vi var tvungna att acceptera förtrycket. Han underkastade sig. Min farfar brukade berätta hur fruktansvärt det var förr: han sa att om en nygift flicka av de oberörbaras kast kom från någon annan by till vår by, tvingades hon att tillbringa den första natten med en man av högre kast. På det sättet blev vi utnyttjade på den tiden. Idag är folk relativt fria, vi arbetar, vi tjänar pengar, vi gör motstånd, vi är organiserade, så man kan säga att situationen har förändrats väldigt mycket.

Ser du någon utväg ur kastsystemet?

— Det finns polis och domstolar, som skyddar människornas rättigheter. Och när domstolarna och polisen sköter sitt arbete korrekt blir problemen mycket små. När rättsväsendet inte diskriminerar de fattiga eller lågkastiga blir situationen bättre. Men så väl har vi det inte ännu. Det behövs förbättringar i byråkratin och i polisen.

På vilket sätt?

— Man måste följa lagen, följa dess paragrafer på ett hederligt sätt utan att göra åtskillnad mellan rika och fattiga. Fortfarande favoriseras de rika av rättsväsendet och lagen manipuleras mot de fattiga.

Efter elva år i fängelse har nu Phoolan Devi slagit sig ner i New Delhi och kämpar för kvinnors och de lågkastigas rättigheter. FOTO: P. MATTSSON

Hur länge kommer kastsystemet att överleva?

— Det är svårt att förutsäga någonting om kastsystemet. Men om de politiska makt-havarna förstår någonting om realiteterna i byarna, om de förstår att polisen och domstolarna diskriminerar de lågkastiga, om politikerna förstår detta och försöker att förbättra sättet som byråkratin arbetar på, då finns det hopp.

Är ditt sätt, sättet att göra motstånd, den bästa utvägen ur kastsystemet?

— Nej, det är inte rätt sätt. Politikerna, byråkraterna och polisen borde se till att lagarna efterlevs. När rättsväsendet misslyckas med att ge folket skydd, kan man tidvis tvingas att ta till den sortens metoder

som jag gjorde. Men det är inte rätt sätt att lösa vårt problem.

Hur ser framtiden ut? Tänker du bli politiker?

— För tillfället har jag inga planer på att ge mig in i politiken. Jag har bildat en egen organisation, som arbetar med att lösa just de här problemen, för kvinnors rättigheter och för de förtryckta samhällsklasserna och de oberörbara. Jag ska försöka åstadkomma någonting i framtiden.

Pontus Mattsson

Översättning: Zac O'Yeah o Mirja Juntunen

Litteratur om Phoolan Devi:

-Mala Sen: "Indias Bandit Queen. The True Story of Phoolan Devi" (New Delhi 1991)
-Irene Frain: "Phoolan" (Eng. översättning, New Delhi 1994)

Maktens änkor och

I Sydasien är det i hög grad kvinnorna som styr - åtminstone är det kvinnor som innehar det högsta politiska ämbetet i flera av de sydasiatiska staterna. Hur är detta möjligt?

Att vi i Sverige numera har två kvinnliga partiledare och kvinnliga statsministerkandidater kan ses som ett uttryck för svensk jämlikhetsideologi, men Sydasien beskrivs ju ofta som mycket manschauvinistiskt.

I Bangladesh mördades general Ziaur Rahman 1980. Året därpå tog hans änka Begum Khaleda Zia över som ledare för Bangladesh Nationalist Party (BNP). Sedan 1991 är hon landets premiärminister. I det nära förestående valet är det många som tror att ett maktskifte kommer att äga rum, men landet kan även i fortsättningen komma att styras av en kvinna. Det största oppositionspartiet, Awami League, leds nämligen av Sheikh Hasina. Hon är dotter till Sheikh Mujibur Rahman, landets första president som dödades 1975. Landets näst största oppositionsparti är det av general Ershad skapade Jatiya Party. Ershad sitter nu själv i husarrest, men hans fru, Begum Raushan Ershad, har på senare tid framstått som en ny förgrundsfigur inom partiet.

Kvinnorna tar över

1977 lät general Zia ul-Haq fängsla Pakistans dåvarande premiärminister Zulfikar Ali Bhutto. Två år senare avrättades Bhutto. Hans änka Nusrat Bhutto tog över ledarskapet för Pakistan People's Party (PPP). Men i likhet med Bhuttos dotter Benazir, som också blev politiskt aktiv efter mordet på fadern, häktades hon strax därefter.

Zia ul-Haq dog i en mystisk flygplanskrasch 1988. I de politiska val som anordnades efter olyckan segrade PPP. Benazir blev premiärminister, men med benäget bistånd från oppositionen manövrerade president Ghulam Ishaq Khan ut hennes parti redan efter arton månader. Först 1993 kom PPP åter till makten och Benazir återtog premiärministerposten.

På Sri Lanka är Chandrika Kumaratunga statsöverhuvud. Hon är dotter till två av landets tidigare ledare, Solomon Dias Bandaranaike och Srimavo Bandaranaike. Chandrikas far Solomon dödades av en buddistmunk 1959. Änkan Srimavo ärvde ledarskapet för Sri Lanka Freedom Party (SLFP) och blev efterhand landets och världens första kvinnliga premiärminister. United National Party (UNP) har sedan haft makten från 1977 till 1994, då Chandrika gick segrande ur valet. Hon representerar Peoples Alliance (PA), ett konglomerat som huvudsakligen baserats på det gamla SLFP. 1994 ställde hon som premiärminister upp i presidentvalet, vilket hon

vann. Posten som premiärminister överlät hon sedermera till sin egen mor.

Dynastin följer mönster

Nehru/Gandhi dynastins politiska ställning i Indien är välkänd. Indira Gandhi skolades omsorgsfullt in i rollen som regeringschef och Kongresspartiets ledare av sin far premiärminister Jawaharlal Nehru. Hennes son Rajiv hade däremot inte alls ställt in sig på någon politisk karriär, men kunde inte avsäga sig ansvaret som partiets och nationens enande kraft. Efter mordet på Rajiv 1991 var hans barn för unga att ta över. Många satte då sitt hopp till Rajivs italienska änka Sonia, men Narasimha Rao bröt dynastins valde. Genom aktivt motstånd mot splittringen av Kongresspartiet som nyligen ägde rum visade dock Sonia Gandhi att hon numera är en politisk kraft att räkna med.

I Sydasien har vägen till den politiska makten alltså följt ett mönster: landets högsta ämbetsinnehavare (en man) mördas plötsligt. Hans tidigare icke politiskt engagerade änka eller dotter träder in på den politiska arenan och blir förr eller senare landets nya ledare.

Händelseutvecklingen har tydligt upprepats i Sydasien men är trots allt inte unikt. Samma mönster ligger bakom maktkampen mellan Corazon Aquino och Imeralda Marcos i Filippinerna och i Burmas Aung San Suu Kyi allmänt som den legitima makt-havaren.

Speglar inte gräsrotsnivå

Vad beträffar Bangladesh speglar inte kvinnornas starka ställning på den politiska toppnivån på något sätt verkligheten på gräsrotsnivån. Fenomenet kan inte heller direkt kopplas till förändrade attityder i synen på manligt och kvinnligt bland den utbildade eliten. På lokal- och distriktsnivå är antalet kvinnor med formell politisk

makt försvinnande litet. I parlamentet är däremot samtliga partier numer skyldiga att tillsätta en kvot med kvinnliga representanter, men dessa platser har i regel fyllts ut med "nickedockor" efter det att männens platser fördelats.

De kvinnliga makt-havarna utgör alltså inte någon indikation på socio-ekonomisk utveckling eller att jämlikheten mellan könen ökat. Att många västerlänningar ändå är benägna att i maktens kvinnor se ett positivt eller progressivt tecken har förstås inte den biståndsberoende bangladeshiska staten något emot.

Hinduiskt kulturarv

Trots att hinduismen officiellt är av underordnad betydelse i Pakistan, Bangladesh och Sri Lanka har det hinduistiska kulturarvet satt sin prägel på hela Sydasien. I denna tradition har kvinnan som moder-gudinna en mytologisk särprägel. Sudhir Kakar och andra psykoanalytiskt orienterade kulturteoretiker har påpekat att det också finns en intressant koppling mellan den högst levande mytologin (som t.ex. uttrycks i populära filmer) och relationerna

Chandrika Bandaranaike Kumaratunga
FOTO: ANURUDDHA LOKUHAPUARACHCHI, PRESSENS BILD

döttrar

mellan män och kvinnor i vardagslivet - bl.a. i den vördnad och kärlek som sönerna förväntas visa sina mödrar.

Men nu är det ju inte som mödrar och än mindre som modergudinnor Indira Gandhi och de andra kvinnliga politikerna gjort sig kända, utan snarare som änkor och döttrar till betydande män. De kvinnliga ledarna framstår närmast som osjälvständiga extentioner av sina egna makar respektive fäder. Frågan är om det överhuvudtaget är i egenskap av kvinnor som dessa änkor och döttrar intagit sina maktpositioner. Är de inte helt enkelt andrahandsval som först

den relativa betoningen på sociala (jäm)likhetsrelationer respektive närhetsrelationer (som släktskap och patron/klient förhållanden). Rent strukturellt kan följande principer sägas gälla i Sydasiens - både i praktiken och som kulturella ideal:

Begum Khaleda Zia

FOTO: RAFIQR RAHMAN, PRESSENS BILD.

blivit aktuella då lämpliga söner saknats?

Regeln tycks vara att då manliga släktingar till den bortgångne hjälten saknas föredras kvinnliga släktingar framför manliga representanter inom partiet. Möjligtvis kan slutsatsen dras att i sydasiatisk politik är blod tjockare än vatten och att det mått av jämlikhet som är en förutsättning för en fungerande demokrati och byråkratisk rationalism ännu saknas.

En grundläggande skillnad mellan Sverige och övriga Västeuropa samt Sydasiens och stora delar av tredje världen, är

natur horisontella. Närhetsrelationerna är däremot ofta vertikala eller hierarkiska. Som värden betraktade är de artschilda, men då de - ofta på mycket välvilliga politiska och moraliska grunder - blandas samman blir resultatet vanligen en slags oreflektad etnocentrism. Det är inte alls ovanligt att sydasiatisk politik diskuteras i termer av "hierarki", "nepotism", "korruption" och "opportunism". Dessa termer är inte neutralt deskriptiva utan har en retoriskt övertalande funktion och uttrycker ett negativt värdeomdöme. Utifrån närhetsperspektivet

Benazir Bhutto

FOTO: HANS T DAHLSSKOG, PRESSENS BILD

1. Män är generellt överordnade kvinnor.

2. Närhetsrelationer är generellt överordnade likhetsrelationer.

De kvinnliga ledarna sitter inte vid makten därför att kvinnor i gemen stärkt sin ställning gentemot männen och inte heller därför att jämlikhetsprincipen fått företräde framför närhetsprincipen. Det torde snarare förhålla sig tvärtom. Dessa kvinnor sitter vid makten därför att den andra principen är fullständigt överordnad den första. Sociala (jäm)likhetsrelationer är till sin

är inte alla människor jämlika eller principiellt utbytbara och bör inte heller vara det.

Att med denna utgångspunkt t.ex. tala om "svågerpolitik" framstår inte särskilt chockerande. Trots att det kan vara motiverat att tala om "korruption" och "nepotism" bör man vara medveten om att termerna faktiskt utgör avvikelser från ett (jäm)likhetsideal. Termerna äger inte nödvändigtvis giltighet som universella måttstockar - de är snarare kulturella (och sociala) konstruktioner i lika hög grad som närhetsidealet och dess avvikelser.

Ideal eller norm?

Möjligen kan hävdas att förhållandet mellan könen och mellan närhets- och likhetsrelationerna i praktiken är de samma i Sverige som i Sydasiens. Men om dessa relationer betraktas som ideal eller normer är däremot skillnaderna stora.

I Sverige är (jäm)likhetsidealet utan tvekan klart dominerande över närhetsidealet. Med den "genusmedvetenhet" som förespråkar olika former av kvoterad (jäm)likhet mellan könen görs också allt oftare en prioritering av könstillhörighetsfaktorn framför övriga faktorer. I Sverige och många andra västländer är det således den första av de ovan nämnda principnivåerna som dominerar.

Text: Jan Johansson

ICKEVÅLDET

Ickeväldet ifrågasatt

Tibetanerna i exil och deras kamp för ett fritt Tibet är mest känd genom Dalai Lama och hans icke-våldslinje. Men i exilhuvudstaden Dharamsala i Indien växer missnöjet rapporterar Jan Magnusson. Dalai Lamas försök att uppifrån införa demokrati har inte slagit rot. Och bland de yngre börjar ickevåldet att ifrågasättas.

När den XIV Dalai Lama flydde från Tibet till Indien 1959 gjorde han det som religiös och politisk ledare för en nation som fram tills dess varit ganska opåverkad av det moderna samhället. Det traditionella samhällssystemet var halvfeodalt och statskicket, som karaktäriserades av en intim sammanflätning av religion och politik, påminde om en teokrati. Under sextiotalets första år flydde ca 80 000 tibetaner från sitt hemland. Idag befinner sig ca 130 000 tibetanska flyktingar i exilen.

Frihetskampen är flyktingsamhällets motor. Nästan allting som händer är kopplat till kampen för ett fritt Tibet. Flyktingarna uppfattar sig som det enda hoppet för de fem, sex miljoner tibetaner som finns kvar i hemlandet. De direkta kontakterna med Tibet är samtidigt mindre än vad man skulle kunna tro. Samhörigheten mellan flyktingarna och tibetanerna i Tibet bygger istället på en föreställning om en gemensam tibetansk "folksjäl" som förenar de båda grupperna.

I den utsträckning det är möjligt styrs flyktingsamhället av en tibetansk exilregering med säte i Dharamsala i den indiska delstaten Himachal Pradesh. I det som i dagligt tal kallas *exilregeringen* ingår den lagstiftande nationalförsamlingen och dess exekutiva ministerkabinett. För-

valtningen går under namnet *Central Tibetan Administration* (CTA).

Sedan 1500-talet har Tibet styrts av en rad reinkarnationer av Dalai Lama. Dalai Lama anses vara en inkarnation av Tibets skyddshelgon *Chenrezig* och är "limmet" i flyktingsamhället. Trots att han nu formellt fört över sin makt på nationalförsamlingen är hans inflytande över tibetanerna fortfarande mycket stort.

Exilen har inneburit stora förändringar. Den tibetanska kulturen har globaliserats och det traditionella samhällssystemet har påverkats och förändrats av den nya omgivningen. Det märks bl a i försöken att demokratisera flyktingsamhället. Initiativet till demokratiseringen kommer uppifrån. Det är inte medborgarna som krävt att få vara med och bestämma utan Dalai Lama som bjudit in dem.

Delade meningar

Bland flyktingarna är meningarna delade om hur utvecklad flyktingsamhällets politiska kultur egentligen är. En del menar att den politiska medvetenheten är alldeles för låg för att

kunna rubba Dalai Lamas fokuseringen medan andra menar att flyktingarna är redo att börja delta i de politiska besluten bara de får en ordentlig chans.

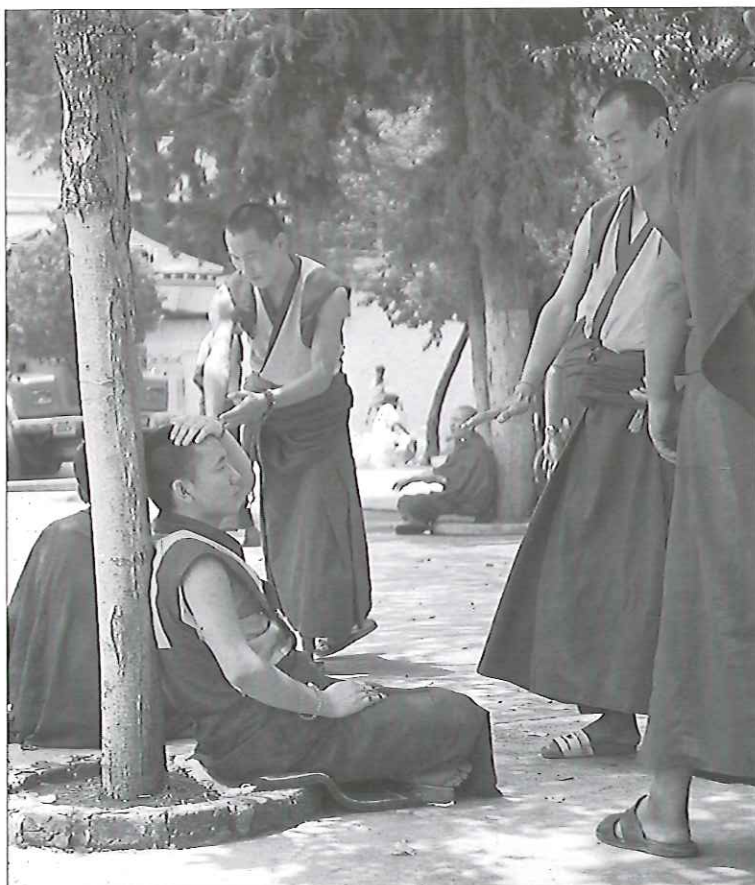
Nationalförsamlingens talman professor S Rinpoche, som också är buddhistmunk och en hög reinkarnation, har svårt att förstå varför ett demokratiskt statskicket inte skulle kunna vara kopplat till religiösa institutioner.

—Att sekularitet och demokrati hör ihop är en västerländsk idé. Demokrati utvecklades i Indien långt innan grekerna. När Buddha föddes fanns det redan

många olika typer av demokrati. Buddhismen lär ut individuell frihet, jämlikhet mellan alla var-elser och lagenligt styre. Om dessa värden internaliseras råder fullkomlig demokrati. Buddhismen gör sanningen och ickevåldet oundgängliga. Om Buddhismen respekteras och efterföljs så är vilken typ av styre som helst demokratiskt.

Professor Rinpoche tillhör dem som ställer sig tveksamma till om flyktingarna verkligen är redo för en demokratisering:

— Vår situation är speciell. Dalai Lama, symbolen för nationens suveränitet, har prackat på oss en demokrati och bett oss

Munkarna är tillbedjare, de tror inte på demokrati säger kritikerna.

att arbeta för den. Men i sitt sinne eftersträvar folket inte någon demokrati. De vill bara ha demokrati för att Dalai Lama har sagt det till dem.

För drygt ett år sedan bildades det första exiltibetanska politiska partiet, *Tibetan National Democratic Party* (TNDP). Det var den största exiltibetanska frivilligorganisationen— *Tibetan Youth Congress* (TYC) som tog initiativet till partiet sedan Dalai Lama uppmanat flyktingarna att delta aktivt i de politiska reformerna.

Liksom för de flesta av flyktingarnas organisationer är det Tibets självständighet som dominerar det nya partiets program. Att regera kommer först i andra hand. Ideologisk gemenskap är ofta den viktigaste anledningen till att politiska partier bildas och något som för enar medlemmarna. TNDP söker fortfarande en ideologi. Det som närmast kan liknas vid en gemensam ideologi är några övergripande formuleringar om kampen för självständighet och demokrati i partikonstitutionens inledande paragrafer.

Ny generation

Under 1970-talet och början av 1980-talet studerade den indiska sociologen Girja Saklani flyktingsamhällets ungdomskultur. Hon fann att ungdomen skilde sig markant från de äldre generationerna i allt— religiöst, kulturellt, respekt för auktoriteter, matvanor och mode. Den första generationen som fick sin utbildning i exilen var oerhört viktig i flyktingsamhällets uppbyggnadsskede. De var inte bara bättre utbildade än de äldre generationerna utan också radikalare och politiskt mer medvetna. De hade blicken vänd mot framtiden snarare än mot Tibet som det sett ut före den kinesiska ockupationen.

Efterfrågan på välutbildade ungdomar var hög inom exilförvaltningen. Idag verkar exilförvaltningens behov av ny arbetskraft ha mättats. Samtidigt har ungdomen radikaliserats ytterligare och allt fler av de politiskt aktiva väljer att försöka förbli oberoende av exilregeringen. För att kunna ägna sig åt politik utan att vara tvungna att bli en del av etablis-

semanget söker de istället sin försörjning genom arbeten där de kan hålla en låg profil och sköter politiken på fritiden. Inom några år kommer förmodligen nya politiska plattformar att växa fram som en effekt av denna förändring.

Politisk aktivism

Nationalförsamlingens relativa maktlöshet i exilen gör att parlamentarisk representation inte är särskilt effektiv. Aktiviteten kanaliseras istället genom politisk aktivism som t ex deltagande i protestmarscher och politiska möten, underskrifter av petitioner etc. Många flyktingar är dessutom medlemmar i olika frivilliga organisationer.

Ikke-våldsprincipen har varit flyktingarnas ledstjärna och basen i exilregeringens officiella politik. Dalai Lama har varit fast övertygad om att Tibets självständighet är en moralisk fråga och inte en politisk fråga. Hans etiska budskap har gjort honom till en internationell symbol för "mjuka" globala frågor. Men har strategin varit framgångsrik? Förra året konstaterade Dalai Lama att 40 år av ickevåld inte fört tibetanerna ett enda steg närmare självständighet.

För många flyktingar har attityden till ikke-våldsstrategin varit ambivalent. Den tibetanska ungdomen känner sig frustrerad av den nuvarande situationen där en massiv kinesisk inflyttningspolitik i Tibet nu hotar att utplåna den tibetanska civilisationen. Det finns därför ett latent stöd för en våldspolitik. TYC har utmärkt sig i debatten genom att inte utesluta våld som ett politiskt medel.

— Stötstenen i vår politik är att vi varken har bundit upp oss till en våldspolitik eller en icke-våldspolitik, säger Lobsang Nyandak, förra generalsekreteraren i TYCs centralkommitté, diplomatiskt.

Lobsang anser att det finns flera olika anledningar till att TYC inte gjort verklighet av våldspolitik. En är att organisationen skulle förlora sitt breda folkliga stöd, en annan att den exiltibetanska författningen fördömer våld. Dalai Lama har dessutom hotat med att omedelbart dra sig tillbaka från den politiska scenen om någon

skulle ta till våld.

Exilsamhällets politiska kultur har påverkats av bristen på en stabil och kontinuerlig opposition. På 1970-talet fördes en ganska livlig debatt i exilpressen men av olika skäl avstannade den så småningom. Många gånger har det varit TYC som fått axla oppositionsrollen.

En viktig del av flyktingsamhällets intellektuella opposition är det lilla Amnye Macheninstitutet (AMI) i Dharamsala. AMI söker sina rötter i det europeiska upplysningstänkandet och de västutbildade bengaliska 1800-talsreformatorerna som ville sekularisera det indiska samhället. AMI ger också ut tidningen *Mangtso* (sv. demokrati) som ofta är mycket kritisk mot exilregeringen.

I AMI:s ögon är Dalai Lama och Professor S Rinpoche inte alls några "radikala demokrater", utan religiöst skolade akademiker för vilka demokrati bara är ännu en doktrin som måste läras in för att de skall kunna behålla sin makt. Det är svårt att uppskatta institutets popularitet bland flyktingarna. Många, framförallt inom klosterväsendet som AMI ofta angriper, verkar vara mycket negativt inställda till institutets medlemmar och deras attacker på framstående religiösa personer. Andra har oneligen stort nöje av att läsa *Mangtso*s politikerhäcklande artiklar. Oavsett vad flyktingarna egentligen anser om AMI har institutet genom att artikulera det som annars skulle vara osägbart och otänkbart i debatten skapat ett nytt "tankeutrymme", framförallt för de exiltibetanska ungdomarna. AMI:s kritiska förhållningssätt och respektlösa angrepp på etablisemanget har gjort det möjligt för ungdomarna att tänka "nya" tankar om det egna samhället.

Frispråkigheten har givit AMI:s mest framträdande profil, Jamyang Norbu, många fien-

der. Hans kritik av ledarskapet har gjort honom till exilsamhällets syndabock, något som närmast verkar ha stärkt honom i hans övertygelse.

— Makthavarna påstår att vårt system är demokratiskt men de religiösa sekterna har fortfarande två röster. Lekmännen lyder under en lag medan lamorna gör vad de vill. Dalai Lamas demokratiska engagemang är inte uppriktigt. Han ställer demokratin på altaret men hans engagemang saknar glöd. Demokrati borde skapa visioner och röra dig som när du ser filmbilder på Martin Luther King. Hos oss är allting väldigt teoretiskt, men är vi redo att dö för demokrati? Om det är vårt någonting måste vi

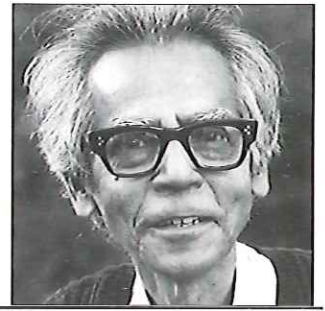

Jamyang Norbu (t.v.) frispråkig kritiker av Dalai Lama

vara det. Jag menar inte att lamorna ljuger eller är cyniker men demokrati kan inte bli verklighet så länge de har makten. Det är som att be en tiger bli vegetarian. De är kyrkans män. De är medvetna om sin gudomliga rätt. Bara för att de har läst de buddistiska grundtexterna tror de att de vet allting och att klassisk buddistisk logik är allt som behövs. Deras tal om att "bemyndiga" folket är bara ett nytt maktspråk. De är tillbedjare, de tror inte på demokrati. De talar lite engelska och läser Newsweek, det är allt. Deras idéer hör hemma på 1300-talet.

Text och foto: Jan Magnusson

Vem kan vinna ett sådant val?

Calcutta 15 november

Dear friends,

I am sorry to be late
this time. Hope this
will not seriously upset
your schedule

With all good wishes
to you all

Yours

Ajit

Parlamentsvalen närmar sig och liksom så delstatsval i Uttar Pradesh och Västbengalen. Helt i linje med indisk politisk kultur förbereder sig politikererna genom partisplittningar, avhopp och omgrupperingar. Man frågar sig om den politiska splittringen kan bli större i Indien?

Det har varit tre större försök till omgrupperingar sedan mitt förra brev. Dels har det styrande partiet i Andhra Pradesh, Telugu Desam, splittrats, dels har det hindu-fundamentalistiska högerpartiet BJP:s delstatsregering i Gujarat avsatts. Vidare har regeringskoalitionen mellan BSP och BJP i Uttar Pradesh fallit sönder. Den senare leddes för första gången i historien av en dalit kvinna - alltså en kvinna från de förre detta oberörbara kasterna.

Efter 137 dagar sprack alltså konvensationsäktenskapet mellan BSP och BJP i landets största delstat, Uttar Pradesh. Chefsministern Mayavati från BSP visade sig vara en skicklig operatör, och vägrade helt att gå i BJP:s ledband. Hon vägrade ge efter för hindu-fundamentalisterna i och utanför partiet. I stället lyckades stärka sitt eget partis ställning bland daliter och muslimer. Dessutom tog hon ett fast grepp om admi-

nistrationen genom att främja karriären för sina egna favoritbyråkrater.

BJP insåg till slut att det riskerade att förlora sitt eget stöd bland de högkastiga genom alliansen med den bångstyriga BSP-regeringen. Därmed drog partiet tillbaka sitt stöd och Mayavatis regering föll.

I Gujarat liksom i Andhra Pradesh föll delstatsregeringarna efter interna spänningar i regeringspartierna, BJP respektive Telugu Desam. I Andhra var det Telugu Desam-ledaren NTR:s (NT Rama Raos) egen svärson och en av hans egna söner som drog fördel av splittringen i familjen. Efter att den gamle skaffat sig en ny ung fru med politiska ambitioner, utnyttjade de söndringen i familjen till att störta faderns/svärfaderns re-

gering! NTR:s försök att slå tillbaka genom att mobilisera partiets gräsrotter misslyckades snöpligen, vilket kan tyda på att han är på väg att förlora sin filmstjärnegloria.

BJP är det största oppositionspartiet, men det har uppenbarligen förlorat mark efter de händelser i Uttar Pradesh och Gujarat som jag redan nämnt. Med regeringsmakten i tre delstater inklusive huvudstaden New Delhi, och som koalitionsmedlem i det ekonomiskt framgångsrika Maharashtra, var BJP fyllt av tillförsikt. Partiet försökte sälja sig som ett disciplinerat och okorrumpert parti, men optimismen skakades om av de interna käbbel och alla anklagelser om korruption som bland annat ledde till Gujarat-regeringens fall. Dessutom knakar det i fogarna på BJP:s allians med det fascistiska Shiv Sena i Maharashtra. Shiv Sena-ledaren Bal Thackeray strör salt i BJP:s sår genom att öppet tvivla på BJP:s förmåga att komma i regeringsställning på unionsnivå.

Högeroppositionen med BJP som största parti är alltså svårt splittrad, och detsamma gäller vänsteroppositionen. Två olika partikonstellationer har samlats i valalliansen National Front - Left Front (NF-LF). Dess ordförande är NT Rama Rao, vars eget parti som nämnts är det svårt splittrade Telugu

Desam. En annan allianspartner är Janata Dal som plågats svårt av sönderfall och avhopp. De vill inte ha något att göra med Mulayam Singh vars parti är den tredje kraften i Uttar Pradesh. På samma sätt vill inte det största vänsterpartiet, Communist Party of India (Marxist) ha något att göra med den starka kvinnan i Tamil Nadus politik, dvs. Jayalalita. Till och med det lilla Samata Party, som består av avhoppare från Janata Dal, och som har 14 ledamöter i unionsparlamentet, präglas av kaos. Ledarna utesluter varandra ur partiet, och hela konstruktionen verkar på väg att splittas i tre delar.

Det skulle kunna bädda för en promenadseger för Kongresspartiet i det kommande valet. Men Kongressen har sina egna problem med fraktionsstrider, skandaler, ekonomiska svindlerier, förbindelser med organiserad kriminalitet, etc. Partiet har inte lyckats vinna trovärdighet med sin förmenta fattigdomsinriktning. I stället verkar byråkratin kväva de projekt som inriktats på de fattiga. Regeringen har varit oförmögen att tämja inflationen och minska arbetslösheten, och nyligen föll rupien som en sten på valutamarknaden. Därmed har Kongressen svårt att återvinna det förtroende som den förlorat bland daliter, muslimer och stamfolk.

Premiärminister Narasimha Rao hade hoppats vända opinionen genom att hålla val i delstaten Kashmir som i evigheter varit utan demokratiskt valt styre. Han gjorde några eftergifter till kashmiriernas krav på autonomi i en dramatiskt iscensatt TV-sändning från en utländsk huvudstad som han besökte. Men satsningen misslyckades. Inte ens Kongresspartiets egen kashmiriska nickedocka, Faroukh Abdullah, gick med på att ställa upp i valet. Det fick alltså återigen inställas.

Under dessa förhållanden vore det idiotiskt att försöka förutse utgången av det stundande valet. Men en oroande prognos kommer från Bal Thackeray, ledaren för det fascistiska Shiv Sena i Maharashtra. Nyligen kraxade han olycksbådande om ett nytt parlament utan förmåga att bilda regering, och ett stundande inbördeskrig. Det är i första hand en signal om hans egen strategiska planering - men onekligen oroande.

Ajit Roy

Översättning: Göran Djurfeldt

ROCK STREET

JOURNAL

The Rock Street Journal, Indiens första och äldsta rockmagasin (som började komma ut i januari 1993), tar ett nytt steg i sin strävan för att främja den inhemska, indiska rocken och ger ut en samlingskassett med 14 undergroundband. Titel: The Great Indian Rock Vol I.

Chefredaktören Amit Saigal beskriver den här första kassetten som en "absolut unik dokumentation av vår indiska storstadskultur — låtarna speglar vårt lands tvärkulturella och mångspråkiga traditioner".

Under snart fyra år med Rock Street Journal har Amit Saigal kommit i kontakt med ett stort antal rockgrupper och när han bad att få in demos till sitt kassettpjekt kom det in hundratals bidrag, de flesta av mycket god kvalitet, enligt honom själv. I augusti-numret av Rock Street Journal presenterar han en minicyklopedi om den indiska rocken, i text och bild, och i somliga fall även med ljud, eftersom kassetten The Great Indian Rock Vol I följer med som bilaga till tidningen.

Från alla landsändar kommer de medverkande rock- och popgrupperna, men det är mycket svårt att peka på karakteristiska regionala drag, eftersom många spelar rock av helt traditionellt västerländskt snitt, vilket är fallet med t ex **Gravy Train**, **Blud**, **Witch Hammer** och **Stone Cold**. Det enda man tycker sig höra är att de mest västorienterade tongångarna kommer från Bombaytrakten. Flera av banden knyter någonstans också an till indisk musiktradition och ibland ersätts trumset av tablas, och

stundom hörs elgitaren och sitaren sida vid sida, som t ex i den Pink Floyd-inspirerade "Till I'm No One Again" av och med Delhigruppen **Parikrama**. Bland andra godbitar på den här första volymen ska också nämnas **Chandrani Banerjee** från Calcutta, som tillsammans med sin make och diverse kompositörer åstadkommit något så överraskande som en låt i stil med latinamerikansk folkmusik, med en refräng som sätter sig i huvudet och vägrar att försvinna. En annan intressant inspelning är "Borroweevil", med den unga folkmusik- och jazzgruppen **Indian Ocean** från New Delhi. Indian Ocean är redan etablerade och låten här på samlingsalbumet är en helt instrumentell inspelning från någon av deras konserter. Annars dominerar urvalet som sagt av heavy metal, ylande gitarrer och hög adrenalinnivå. Vol I avslutas med en rätt smörig ballad av gamla rockidolen **Lou Majaw** från Shillong, vars grupp **Great Society** åtnjuter en närmast kulturtad popularitet i delstaterna i östra Indien.

Amit Saigal konstaterar att:

"I det stora sammanhanget är The Great Indian Rock bara en droppe i den indiska kulturoceanen, men av vikt för de människor som tror på indisk rockmusik och, om jag får lov att säga det, lever med den."

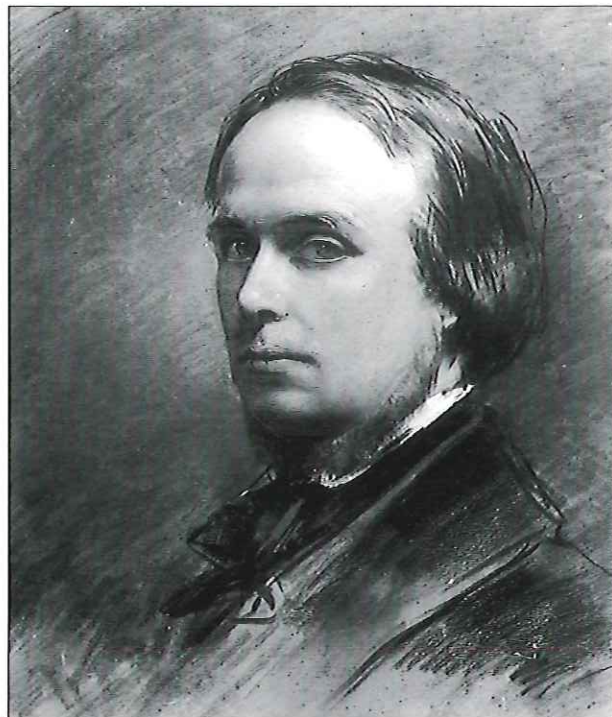
Mer information om indisk rock och pop får man genom att skriva till Rock Street Journal, Entertainment Inc, 52/42 Tashkent Road, Allahabad 211 001, India. Fax: 0532-62 32 21.

Zac O'Yeah

FREE RSJ SHOGUN LYRICS BOOKLET INSIDE

Kluven krigskorrespondent i Indiens Sepoyuppror

Konstnären Egron Lundgren skickades till Indien 1858 för att bistå de brittiska krigskorrespondenterna i rapporteringen av sepoy-upporet. Han blev aldrig den tillgång propagandamakarna hade hoppats. Vackra byggnader, dansande bajadärer och själfulla getter fascinerade honom mer än slagfältets grymheter.

Självporträtt av Egron Lundgren tre år före resan till Indien. Nedan har han målat sig själv i arbete på elefantryggen "under en träffning vid Dondiakera". Foto: Statens Konstmuséer

Egron Lundgren hör inte till 1800-talets mer kända svenska konstnärer. I varje fall inte i våra dagar. På sin tid rönt han uppskattning och kom att inspirera mer namnkunniga kollegor som Anders Zorn och Carl Larsson. Och nu i oktober och november har Nationalmuseum uppärksammat honom med en utställning kallad "En målares anteckningar".

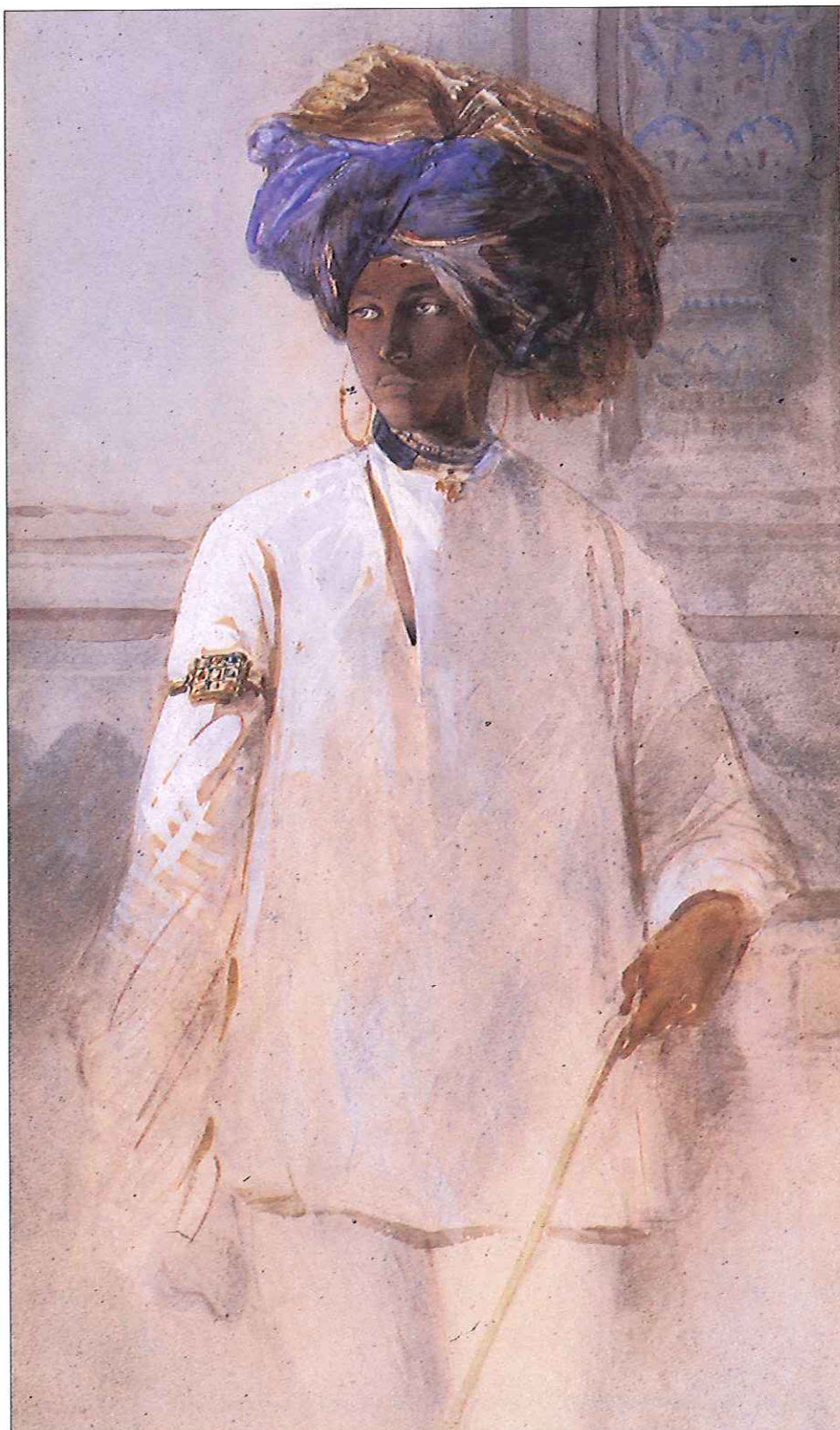
En stor del av sitt liv tillbringade Egron Lundgren utomlands. Efter studier i Paris vistades han i Italien och Spanien. 1853 begav han sig till England där han lyckosamt etablerade sig. Drottning Victoria uppmärksammade hans spanska akvareller och han fick uppdrag av kungafamiljen. 1858 förde hans framgångar i England honom till Indien.

I det brittiska Indien utmanades kolonialmakten av det som brukar kallas sepoy-upproret. Tidningarna sände ut krigskorrespondenter och en konstfirma kontrakterade Lundgren för att i bild skildra händelserna.

Strandhugg i Madras

En stor del av Nationalmuseums utställning ägnades åt Lundgrens indiska resa. Han börjar med att avbilda scener från fregatten *Bengal* och målar båtburna försäljare som möter fartyget vid ett strandhugg i Madras. Så anländer han till Calcutta och beger sig raskt ut i staden. Han målar byggnader och finner "en skönhetsinstinkt i den indiska byggnadskonsten" som tilltalar honom. Man anar också hans upplevelse av exotism, och ett stråk av erotisk fascination, i bilderna av dansande *bajadärer* och en behagfullt vilande indiska.

När han så småningom bryter upp från Calcutta möter han det indiska landskapet; ockragul sand, djupa skuggor, torr hetta. Han målar Ganges med stranden som tonar bort i disigt blått och gyttret av förtöjda båtar. Och en vykortstor akvarell, *Flodlandskap*. Ett tätt mörker, stora trädkronor, i dunklet under dem vagt

Indisk prins. Akvarell. Foto: Statens Konstmuséer

antydda stammar, och en enda punkt av vitt och rött. I sin anspråkslöshet är bilden utställningens märkligaste. Vad är denna mystifierande glimt i mitten, lysande i mörkret? En kvinna i sari på väg ut i skymningen? Det är inte en bild man väntar sig av en konstnär utsänd för att skildra den brittiska arméns kamp mot upprors-

män. Det är en djupt personlig bild, "modern" om den inte vore så tidlös.

Lundgren ansluter sig till en brittisk truppstyrka. "På hvarje hvilo-plats tecknade jag med bläck och penna eller med vattenfärger så mycket jag kunde medhinna och bragte lite mera ordning i de utkast

Indisk soldat. Pennteckning och lavering. Foto: Statens Konstmuseer

som jag på hästryggen hunnit göra i min ritbok.” Det är bilder av brittiska och indiska soldater, kamelryttare, uppbrott från lägret i gryningen och kroppar på slagfältet efter den batalj som blir hans enda verkliga erfarenhet av slagfältet.

Om hans uppdragsgivare räknat med att få en glorifierande skildring av fälttåget har de uppenbarligen valt fel person. Både hans dagboks-

anteckningar och hans bilder visar hans ambivalens till engelsmännens kampanj. Något bildverk om sepoyupproret som planerat kommer heller aldrig i tryck.

Men visst finns det bilder där han verkar snegla åt vad som förväntas av honom. I en större akvarell, målad för Karl XV, tycks han ha strävat efter att få med så mycket som möjligt på samma gång. Två elefanter

med engelska soldater på ryggen; Lundgren sitter själv på den ena med blocket i knäet. Indier, kameler, en *palankin* — bärstol — i bildens ena hälft, ett tempel i fonden. Den är gjord efter indienvistelsen och förefaller ganska officiös och tillrättalagd.

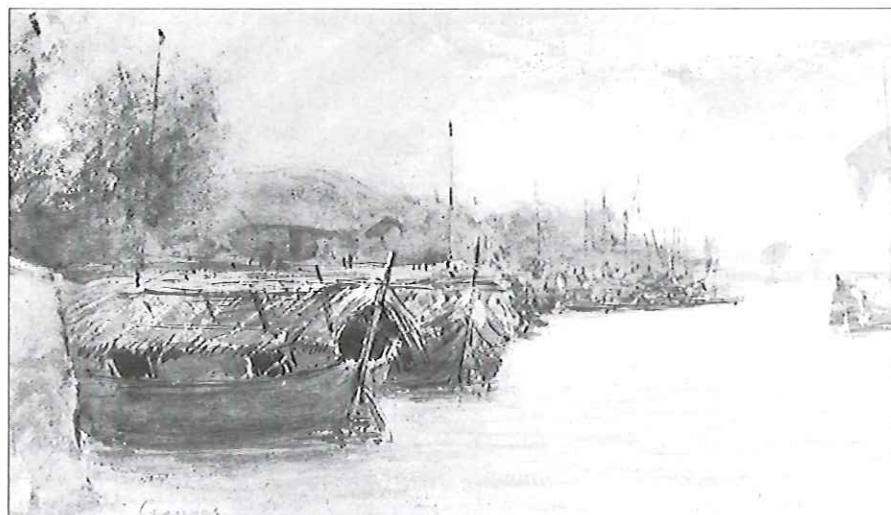
Nej, Lundgrens styrka ligger i de lätta skissartade akvarellerna, det impressionistiska, teckningarna som

ger intryck att vara gjorda i hast. Dagbokscitatet ovan fortsätter: "Det blef sålunda så småningom en hel samling af sådana hastverk, många af dem begripliga endast för mig själv." Det han menar vara begripligt endast för honom själv är nog det som nu talar starkast till oss, glimtarna av hans eget, personliga möte med det indiska.

Lundgren följer den brittiska styrkan till Lucknow, som till stora delar ligger i ruiner. Trots förödelsen hittar han motiv för arkitektoniska studier. Han börjar skissa på vad som senare ska bli en större akvarell som skildrar en festlighet hos Man Singh, tidigare rådgivare till kungen av Oudh. Han målar också flera porträtt — och ömsinta bilder av getter.

Upproret håller på att ebba ut. Lundgrens år i Indien är tillända och han reser tillbaka till England. Därifrån gör han nya resor i Europa och till Egypten, innan han 1873 återkommer till Sverige. Han är ännu inte sextio år gammal men har fört ett rastlöst liv. Från de sista åren finns på utställningen några vyer från Drottningholm, stillsamma idyller som andas en mild resignation, långt från det Indien som han enligt dagboken gläder sig över "att hafva sett".

Per Olov Henricson

Flodlandskap vid Ganges. Akvarell och gouache. Foto: Statens Konstmuseer

Oxkärra. Akvarell. Foto: Statens Konstmuseer

Att fånga glimten i målarens öga

Egron Lundgren-utställningen på Nationalmuseum upphörde den 3 december, men för den som vill fördjupa sig mer i Egron Lundgrens verk och liv finns det flera möjligheter. I Nationalmuseum's grafiska samling kan många av konstnärens teckningar och akvareller beställas fram. Dessutom finns en självbiografi, En målares anteckningar, där Lundgren bl a skildrar sina upplevelser i Indien. En utförlig katalog om hans liv och verk har också publicerats i samband med utställningen. Och sist men inte minst finns **Sten-Åke Nilssons och Narayani Guptas** vackra bok **The Painter's Eye. Egron Lundgren and India.**

The Painter's Eye har även den utgivits av Nationalmuseum. Den är skriven på

engelska för en internationell publik. I sitt förord konstaterar Sten-Åke Nilsson, professor i konstvetenskap i Lund, att Lundgren trots sitt kringflackande liv inte är så känd utanför vårt land. Kanske kan denna bok stimulera det internationella intresset för konstnären.

Bildmaterialet är rikligt och reproduktionerna av mycket hög klass. De två första delarna är skrivna av Sten-Åke Nilsson och beskriver Lundgrens liv och verk samt hans resa i Indien. Den tredje delen är en historisk redogörelse för sepoyupproret av dr Narayani Gupta med tonvikten på att försöka skilja på myt och verklighet.

Lundgren var inte bara aktiv i England. Att den svenske konstnären fick uppdraget att skildra blodigheterna i Indien ter sig som ett mysterium, om man ser till den typ av motiv han dittills ägnat sig åt. Han målade porträtt och skildrade begivenheter i hovet och på teaterscenerna. Men det var genom sådana arbeten han tilldrog sig drottning Victorias intresse, och det räckte kanske långt att ha blivit en av hennes favoriter.

Bland de samtida konnässörerna tycks Lundgrens stjärna genomgått skiftande öden. Den började dala på 1860-talet. Då tyckte somliga att det fanns för mycket hötorgsfabrikation i vattenfärger. Det ansågs t o m vara "slöseri med intellektuell kapacitet" att ägna sig åt något så lågt.

Ett färgstarkt och inlevelsefullt dokument över en spännande konstnär och över en tid, när det verkligen var ett äventyr att resa.

Göran Frankel

”Räkorna är färgade med vårt blod”

Bybor protesterar mot räkodling

Vi glider sakta fram längs floden Koira. Solens strålar bränner skoningslöst från den molnfria himlen. Tystnaden bryts då och då av en skock lekande barn, som under skratt och stöj plaskar omkring i vattnet. Längsmed flodkanten går kvinnor och barn och drar nät uppsända på träställningar efter sig. De samlar räkynge.

Vår lilla träbåt lägger till och vi går iland. Vi tar oss över en upphöjd vall som utnyttjas som väg och möts av en skrämmande och onaturlig syn: Vidsträckt fält ligger under vatten, avgränsade av jordvallar och egenhändigt konstruerade slussar av träplankor. Här och där utpridda klungor av hus, isolerade på små öar mitt i allt vatten. Här odlas jätteräkor, som så småningom ska exporteras till väst, för att slutligen hamna på våra middagsbord.

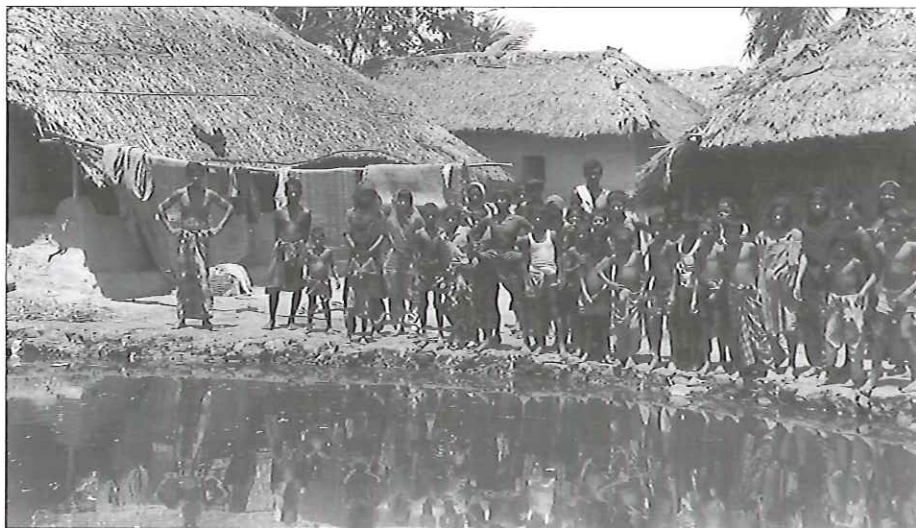
Lönande exportvara

Vi befinner oss utanför Khulna, i sydvästra Bangladesh. Trots att vi är tre och en halv mil från kusten, når tidvattnet hit via floderna. På 1960-talet byggdes vallar för att hindra att saltvatten svämmar in över den bördiga jordbruksmarken. Men för tio år sedan insåg man att räkodling gav mer vinst än ris. Odlingen av det ”vita guldet” uppmuntrades av staten, eftersom det skulle kunna bli en viktig exportvara och banklån till att starta räkodling gavs frikostigt. Räkodling bedrivs numera i stor skala och ca 100 000 ha odlingsbar mark har hittills lagts under saltvatten. Detta har medfört förödande konsekvenser för miljön i området.

Under budgetåret 93/94 exporterade Bangladesh räkor för nästan 200 miljoner USD. Det är oftast rika affärsmän från städerna som genom leasingavtal eller med våld lägger beslag på land och startar räkfarmer. Till sin hjälp har de beväpnade gangsters, som terroriserar de bybor som vågar protestera. Inblandningen av utomstående och det ökade våldet i byarna, har slagit sönder traditionella sociala strukturer.

- Räkorna ni äter är färgade med vårt blod, som en fattig bykvinna uttryckte det.

Ägarstrukturen i dessa områden har historiskt sett utgjorts av ett fåtal större jordä-

Bybor, isolerade på små öar - mitt i allt vatten från de ödeläggande räkodlingarna.

gare, som bodde i närliggande städer och arrenderade ut sin mark till småbönder eller landlösa i trakten. De fattigare bönderna var således de som i praktiken brukade jorden. De hade tillgång till betesmark åt boskapen och kvinnorna var sysselsatta med att bereda riset, odla grönsaker och sköta om djuren. Idag är verkligheten en helt annan.

Reglerna säger att 85% av jordägarna i ett område måste godkänna räkodling, för att någon ska kunna få licens till att starta en räkfarm. De flesta räkodlare har inte licens. De skyr heller inga medel för att med våld lägga beslag på de fattigare böndernas små jordplättar. De lockar med arrende, som de aldrig betalar ut eller förfalskar kontrakt.

- De visar upp papper med fingeravtryck som säger att de köpt marken. Men det är inte våra fingeravtryck och vi har inte fått betalt, berättar förtvivlade bönder.

Fattiga blir fattigare

Odling av räkor ger också mycket färre arbetstillfällen än risodling. Räkodlarna hyr in arbetskraft utifrån och de är ofta ökända muskelknutar som samtidigt ska hålla lokalbefolkningen i schack. Området har en stor hinduisk befolkning och många familjer har migrerat till Indien.

I andra hushåll har mannen tvingats söka sig till städerna i hopp om att finna arbete. Kvinnorna och barnen försöker att tjäna sitt uppehälle på att samla räkynge längs flodbänkarna. Det är ett tidsödande arbete som ger mycket låg inkomst. För de

centimeterlånga räkynge betalas fyra taka styck, men en hel dags arbete resulterar oftast inte i fler än fyra, fem stycken (en dagsinkomst på ca fyra kr). Det är samtidigt ödeläggande för annat fiske. För att få tag i ett användbart räkynge, räknar man med att 700 andra fisk- eller räkynge förstör.

Kvinnorna drabbas

För kvinnornas del innebär räkodlingarna att många av deras traditionella sysslor försvunnit och att deras dagliga arbete blivit tyngre.

- För nio år sedan började man odla räkor här och idag finns det endast en djup brunn i området där inte saltvattnet trängt in, berättar Minoti Sarkar. Nu måste vi kvinnor gå lång väg för att hämta friskt vatten. Marken är så försaltad att vi inte längre kan odla grönsaker. Tidigare eldade vi med kodynga, ris och kvistar. Nu har vi inte korna kvar, eftersom det inte finns några betesmarker längre. Träden dör och vi har inget bränsle.

Men bönderna i närbelägna områden som ännu inte drabbats av räkodling tjänar på att det odlas på andra håll. Betesmark hyrs ut för 20 taka i månaden per ko och man driver upp risplantor, som säljs till bönder vars mark ligger under vatten en stor del av året.

Räksäsongen är normalt åtta månader per år och ett leasingavtal gäller oftast endast dessa månader. För en del bönder är det alltså möjligt att få ut en skörd ris under

Räkmaffian tränger ut kvinnor från deras traditionella näringsfång.

resterande månader. Problemet är att räkodlarna ofta låter saltvattnet vara kvar alltför länge på åkrarna. Avtalen hålls inte och de fattiga blir berövade den så viktiga risskörden.

Brutalt mord

Våldet och terrorn som följt i räkodlingens spår har förvandlat tidigare fredliga byar till otrygga och lagslösa platser. Inhyrda arbetare utifrån ofredar kvinnorna och byborna vågar inte längre röra sig fritt utanför sina hem. De fattigas protester möts med falska anklagelser. "Räckkungarna" är ofta inflytelserika män som kan köpa vittnen och har polisen på sin sida. Speciellt en händelse har fått stor publicitet i resten av landet och har ofta framställts som exempel på "räckkungarnas" grymheter. En rik affärsman från Khulna försökte med våld lägga beslag på småböndernas mark. Byborna protesterade genom att ockupera marken och kalla till demonstrationer.

Under en av demonstrationerna i november 1990 öppnade inhyrda gangsters eld mot byborna. En kvinna, Korunamayee Sardar, dödades och 40 andra sårades. Enligt ögonvittnen släpades Korunamayees kropp bort och kastades i floden men hennes minne lever vidare som en symbol för de fattigas kamp mot de rika, hänsynslösa "räckkungarna". På platsen för mordet har byborna byggt ett minnesmonument, där man samlas i en protest varje år på årsdagen av det inträffade.

- I dessa områden sker numera ständiga övergrepp mot mänskliga rättigheter, många

människor har mördats av "räckmaffian", berättar Khaleda Khatoon, en kvinnlig advokat på *Ain-O-Shalish Kendro* (ASK), en människorättsorganisation.

- Det finns inga lagar för att kontrollera räkodling, endast regler och riktlinjer som fullständigt ignoreras, fortsätter hon. Enligt reglerna ska kompensation betalas ut till de bybor som förlorar sin mark, annars ska licenserna dras in för räkodlarna i trakten. Ännu har ingen licens dragits in, trots att byborna inte fått någon kompensation.

Byborna segrade

Men hotet från inflytelserika räkodlare har också enat byborna och deras kamp har på flera håll gett resultat. Så är fallet inom polder nr 29, där bybor under tre år försökte driva bort räkodlarna. De ockuperade land, skar av ledningar och kanaler som försåg fälten med saltvatten, organiserade demonstrationer och lyckades också få flera medlemmar i *Union Parishad* på sin sida. Räkodlarna gav slutligen upp.

Att de fattiga byborna lyckades vinna kampen, var till stor del tack vare en nationell NGO (Non Governmental Organisation), *Nijera Khori*, som bedriver ett omfattande organiseringsarbete i trakten. Som organiserade och med en stark lokal organisation i ryggen, kan de fattiga lättare stå emot förtryck. I *Nijera Khori*s rättshjälpsprogram ingår advokater som för de fattigas talan i de otaliga falska rättsfall som blir följden av deras protester. *Nijera Khori* arbetar också på en policynivå och enga-

gerar journalister, miljöaktivister och politiker med att sprida information om miljökonsekvenser och brott mot mänskliga rättigheter.

Aktiva journalister

- Ett flertal engagerade journalister har på eget initiativ skrivit om räkodlingen, berättar journalisten Nurul Kabir. Själv tog han ledigt från sitt förra arbete på *Daily Star*, en av de större engelskspråkiga dagstidningarna i Bangladesh, för att med egna ögon se effekterna av räckfarmarna.

- Räkodling ses fortfarande som en lokal fråga; det försiggår på landsbygden långt från Dhaka och förmår därför inte locka till sig varken medias eller politikernas intresse, menar Nurul. På min fråga om vilken roll NGO:erna har spelat för att mobilisera folkets protester, svarar han att lokalbefolkningen skulle ha samlats till protester även utan stöd från olika NGO:er. Dessa organisationer kan dock hjälpa till att ena och stärka den kampen.

Det är en kamp som bör fortsätta även här hemma. För det finns inget svar på den fattiga bykvinnans fråga, varför vi i den rika delen av världen absolut måste äta jätteräkor...

Text och foto: Karin Gregow
Svalorna, Indien- Bangladeshsektionen i Lund.

Taslima Nasrin ställs mot stamfolken

För den danska regeringen verkar förföljelsen av Taslima Nasrin vara en grov kränkning av de mänskliga rättigheterna i Bangladesh än förhållandena i Chittagong Hill Tracts. Forskaren *Jens Brøsted*, vid Köpenhamns universitet, ifrågasätter här dessa synpunkter.

Medan vi - trots bakgrunden - kan glädja oss över att den bengaliska författarinnan Taslima Nasrin är i säkerhet i Sverige, så får man inte glömma att det är orsaken till en del starka reaktioner i Danmark.

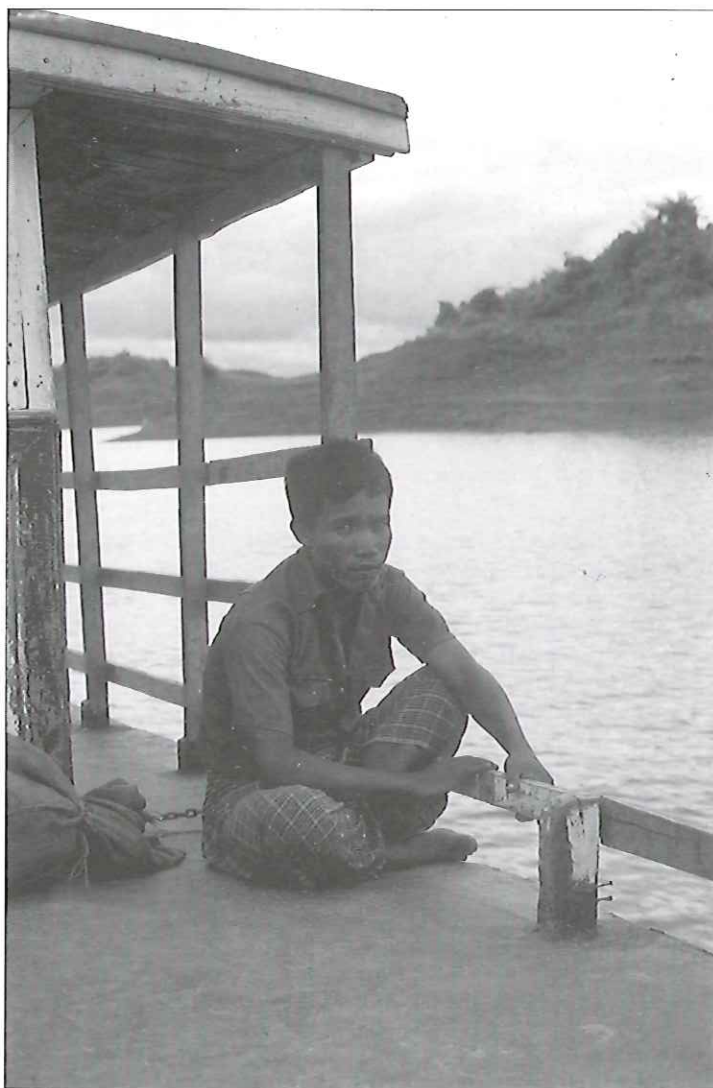
Utvecklingsministern förklarade i juli 1994 att man följde saken noga och att det kunde gå ut över det danska biståndet till Bangladesh, om landets myndigheter inte kunde eller ville säkra beskydd och rättfärdig behandling av Taslima Nasrin.

Det är i dag allmänt känt att hänsyn till mänskliga rättigheter och demokrati är en viktig faktor i dansk biståndspolitik. 1989 fastslog 'Folketingets udenrigsudvalg' sju kriterier för val av programländer.

Ett kriterium var: "...muligheden for i samarbejde med (udviklings) landet at fremme udviklingen af og respekten for menneskerettigheder i overensstemmelse med internationalt vedtagne menneskeretsstandarder..." Bangladesh är ett sådant programland.

Från utrikesministeriet redogjordes i juni 1993 för tre medel för att främja de mänskliga rättigheterna: 1) Positiv hjälp och stöd, 2) otvetydigt avstånds-tagande och 3) konkreta förhållningsregler som bl.a. användes vid de tillfällen, då en regering systematiskt överträder de mänskliga rättigheterna.

Oavsett allvaret i de privata gruppernas dödsdom mot Taslima Nasrin kan denna ensamma händelse knappast mätas med systematiska överträdelser av de mänskliga rättigheterna. Det förekommer däremot andra kränkningar av de mänskliga rättigheterna i Bangladesh - kränkningar

Pojke på Kaptai-sjön i Chittagong Hill Tracts

FOTO: LASSE EKLUND

som det finns all anledning att fästa uppmärksamhet vid - så som det mångåriga förtrycket av Jumma-folket i Chittagong Hills.

Chittagong Hills ligger i det sydöstliga hörnet av Bangladesh och är hemtrakter för tolv stamfolk som tillsammans utgör ca 600 000. Stamfolken avviker starkt från landets bengaliska befolkning: språkligt, socialt, historiskt och religiöst. Området har påtvingats en invandring av bengalisk befolkning, och stamfolket har fråntagits landområden och påtvingats utvecklingsprojekt som strider mot deras sätt att leva.

Av säkerhetsskäl har stamfolken blivit tvångsförflyttade till "modellbyar" och över 50 000 är på flykt i Indien. Området är idag starkt militariserat. Militären kontrollerar förvaltningen, har självständiga intressen i utvecklingsprojekt och är en del av själva problemet. Det har under flera år förekommit anmälningar om grova fysiska övergrepp, mord, våldtäkter, nedbrändningar av landsbyar och villkorliga arresteringar.

Bangladesh har ratificerat ILOs Konvention nr. 107 om urbefolkningar och stamfolk, och organisationens expertkommitté för efterlevnad av konventioner har behandlat situationen i Bangladesh i årtal. I juni 1993 bad ILO om möjligheter för att diskutera situationen på konferensen 1994, men Bangladesh underlät att svara på anmodan om att ge upplysningar till organisationen. Expertkommittén återtog därför sina kommentarer från året innan men med tillägg om rapporter om en ny massaker vid Naniachar den 17 december 1993 och uttryckte sin djupa oro över situationen.

Kommittén mot rasdiskriminering uttryckte i augusti 1992 en osedvanligt skarp kritik mot förhållandena i Chittagong Hills. Kommittén är ett övervakningsorgan för

efterlevnaden av FN:s konvention om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering från 1965. Konventionen kom till under den tid då avkoloniseringen stod på sin spets och den har fått starkt fäste i utvecklingsländerna. Bland de mänskliga rättigheterna står konventionen som den mest universellt erkända med 139 ratifikationer.

Bangladesh har ratificerat konventionen. Vid presentationen av Bangladeshs periodiska rapport till kommittén 1992 sa landets representant att det inte fanns någon rasdiskriminering i Bangladesh. Landet påstods ha en fullständigt homogen befolk-

ning trots att man 1990 undantog befolkningen i Chittagong Hills från detta postulat. Statens representant kunde i övrigt inte svara på kommitténs många kritiska frågor.

Kommittén mot rasdiskriminering har utsett Mr Yutzis som särskild landrapportör med ansvar för bangladeshrapporten. Mr Yutzis betecknar bl.a. militärens grepp om området som något liknande "statsterrorism" och skrev i sitt utkast till slutsats att "... komitéen beklagade dybt de vedvarande och grove kraenkelse af menneskerettighederne, der fandt sted over de etniske minoriteter i Chittagong Hill Tracts - i haenderne på militære og paramilitære styrker. Regeringen opfylder ikke sine forpligtelser under konventionen, når den undlader at beskytte disse rettigheder."

Kommitténs efterföljande diskussion avspeglar en viss förskräckelse över den starka kritiken och medlemmarna övervägde en hänsynsfull utformning av kommitténs slutsatser. Kommittén avslutade därför med att uttrycka "djup oro över rapporterna om de mänskliga rättigheterna för de etniska minoriteterna i Chittagong Hill Tracts, gällande den påtvingade folkomflyttningen".

Förbudet område

Chittagong Hills har länge varit ett stängt område för utländska observatörer men under ett möte i parlamentet 1985 meddelade Bangladeshs dåvarande finansminister, att regeringen med glädje ville mota en delegation i området. Med danskt stöd lyckades frivilligorganisationer etablera en *Chittagong Hills Commission*.

Kommissionen besökte området 1990 och avgav sin rapport i maj 1991, *Life is not Ours, Land and Human Rights in the Chittagong Hill Tracts, Bangladesh*. Senare har två uppföljningsrapporter utarbetats, 1992 och 1994. Även andra människorättsorganisationer har rapporterat om situationen.

Ministern för utvecklingsbistånd bekräftade under en debatt 1993 att Danmark hade försökt sätta press på Bangladesh att förbättra situationen i Chittagong Hills och ministern lovade att i sin slutsats presentera en närmare redogörelse för situationen till Udenrigsudvalget. Under debatten uppmanade Folketinget regeringen till att aktivt bidra till att kränkningarna av folks rättigheter upphör genom bilaterala kontakter och internationella organisationer. Utvecklingsministern tillkännagav sedan att: "...hvis et programsamarbejdsland ikke ønskede en dialog om problemerne, ...er der ikke grundlag for at opretholde samarbejdet."

Utvecklingsministerns markanta uttalande kring ett möjligt tillbakadragande

av danskt bistånd till Bangladesh i samband med Nasrin-saken väcker bekymmer i det större sammanhang den ingår i. Indirekt signalerar det att kränkningar av yttrandefriheten gällande en enda individ inte tolereras medan massiva och systematiska kränkningar av ursprungsbefolkningens rättigheter inte väcker tillnärmelsevis samma starka oro. Det framgår inte av uttalandet ur vilket perspektiv det skall ses: Var det ett uttryck för ett indirekt stöd för svenska ansträngningar för att säkra Nasrins utresa, en möjlighet till att profilera sig på MR-området, eller helt enkelt ett uttryck för att det är enklare att ta ställning i ett enskilt fall än om det gäller större problem med hela stamfolk inblandade? Var det en intern dansk signal eller en signal till Bangladesh? Överensstämmelsen med dansk biståndspolitik är svår att se.

Biståndet som medel

Att minska biståndssamarbetet är i sig självt ett mycket problematiskt medel. Dansk biståndspolitik är fattigdomsorienterat och en sanktion som antyds i fallet med Nasrin kan i sig själv medverka till att fördjupa de sociala motsättningarna och därmed främja fundamentalismen och försvaga den demokrati som 1991 avlöste militärstyret. Å andra sidan är det ingen tvivel om att biståndet hjälper till att upprätthålla militära styrkor och därmed den maktapparatur, som skapar ytterligare marginalisering och fattigdom för den infödda befolkningen i Chittagong Hills. För att skapa konsekvens och proportionalitet i den danska politiken står det klart att reaktionen på Nasrin-saken kräver klara danska ställningstaganden till förhållandena i Chittagong Hills.

Lösningen

Bangladesh bör uppmanas att främja en politisk lösning på problemen i Chittagong Hills och kräva en garanti för Jummafolkens ställning i författningen. För att skapa förtroende i förhandlingarna bör landet ratificera Folkmordskonventionen och FN:s två mänskliga rättighetskonventioner från 1966.

Samtidigt finns det en rad möjligheter till positiva lösningar genom praktiskt bistånd: 1) Stöd till återflyttning för de illegalt bosatta - utanför Chittagong Hills, 2) en studie över jordrättigheter som en förutsättning för matrikulering och 3) stöd till Jumma-flyktingar i Indien och ett frivilligt repatrieringsprogram under internationell kontroll.

Jens Brösted

Forskare vid Köpenhamns universitet
Översättning Charlotte Kronblad

Kashmirs autonomi

Fem västerlänningar sitter fortfarande som gisslan i Kashmir och tidigare i år dödades norrmannen Hans Öströ. Det finns anledning att påminna om några grundläggande fakta om Kashmir.

Kashmir åtnjuter en långtgående autonomi under den indiska författningen. Denna har systematiskt saboterats av Indiens centralregering alltsedan Nehru år 1953 fängslade Sheikh Abdullah. Den senare var Kashmirs främste företrädare i kampen mot den engelska kolonialmakten.

Enligt den indiska författningen gäller endast två av dess paragrafer Kashmir, nämligen §1 och §370. Den förstnämnda definierar Indiens territorium, medan den andra begränsar det indiska parlamentets makt över delstaten. Parlamentet har endast rätt att bestämma om tre områden av Kashmirs politik, nämligen försvar, utrikespolitik och kommunikationer. I övrigt ska alltså Kashmir enligt författningen vara autonomt. Dess parlament och den guvernör som parlamentet tillsätter är de som upplöser parlamentet och utlyser nyval.

Skulle Indien välja att stryka eller ändra §370 äger Kashmir rätt att utträda ur den indiska unionen. Då skall det hållas en folkomröstning om landets framtid. Detta stipuleras i det avtal som tecknades mellan kungen av Kashmir, maharaja Hari Singh, och Lord Mountbatten år 1947 när Indien blev självständigt.

Både den indiska författningen och självständighetsavtalet har systematiskt kränkts alltsedan Nehru fängslade Sheikh Abdullah. När Indira Gandhi släppte Abdullah ur fängelse år 1975 skrev han på ett avtal som han blev mycket kritiserad för. Enligt detta skulle de ändringar i relationen mellan Kashmir och den indiska unionen som den senare ensidigt beslutat om sedan 1953 ej gå att ändra. Det är uppenbart att ett sådant avtal, undertecknat under press, inte kan upphäva vad som stadgas i författningen.

När Indiens premiärminister Narasimha Rao utlyser nyval i Kashmir under hänvisning till avtalet mellan Abdullah och Indira Gandhi bryter han alltså mot den indiska författningen. När den indiska valkommissionen under ledning av den legendariske N. Seshan avlyser valen med hänvisning till den onormala situationen agerar den i och för sig förnuftigt. Men det intressanta är också att kommissionen inte har någon jurisdiktion i Kashmir.

Det finns all anledning för omvärlden att protestera mot Indiens behandling av det autonoma Kashmir. Då skulle kanske utlänningar löpa mindre risk att kidnappas.

Göran Djurfeldt

Källa: I. Badhwar: 'Why Rao's package is a sham.' *India Today*, Nov 30, 1995.

Den gamle bramminen och Marx

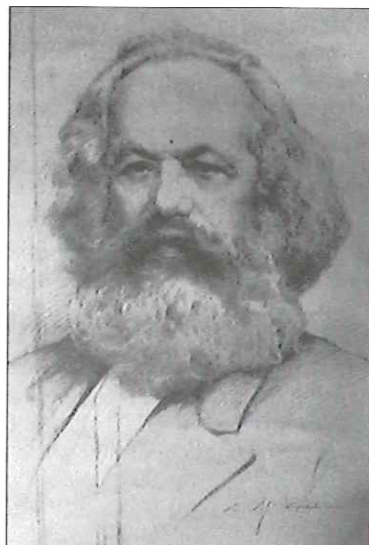

FOTO: PETTER LJUNGGREN

Den gamle kommunisten visar sig vara brahmin. Han bröt mot kastens regler och började bruka sin jord. Denne revolutionär som stred mot kungens trupper med hemmagjorda bomber leder nu utvecklingsarbetet i sin by, skriver Petter Ljunggren.

När den gamle mannen träder in i rummet tystnar samtalet och på golvet där vi sitter tätt intill varandra sprids en atmosfär av respekt och vördnad. Den gamle kommunisten, brahminen som började bruka sin jord, revolutionären som stred mot kungens trupper med hemmagjorda bomber sätter sig under tystnad. Hans seniga armar utstrålar fortfarande kraft och bakom glasögonen lyser två klara ögon som inte avslöjar hans höga ålder.

Ghanda Prasad Aryal är 68 år gammal i ett land där medellivslängden är 52 år och kommunist sedan mer än fyrtio år tillbaka. Det var i slutet på fyrtioalet han bestämde sig för att gå ur Kongresspartiet i besvikelse över uteblivna reformer. Han reagerade på tvångsarbetet och på hur orättvist bönderna behandlades. I stället gick han in i Nepals kommunistparti- The Communist Party of Nepal.

— Det var när jag kom i kontakt med Karl Marx lärde jag förstod hur bönderna blev utnyttjade, berättar han.

Rött distrikt

Byn Madhan Pokhara ligger i ett rött distrikt - *Palpa* som har över tusen medlemmar i CPN, ett parti som bildades i början av femtioalet. Under panchayattiden, då kungen gjort sig enväldig, slogs byborna mot regeringstrupperna. Politiska partier

var förbjudna och alla aktivister förföljdes. Med hjälp av hemmagjorda bomber bedrev man gerillakrigföring och Ghanda Prasad Aryal berättar om en speciell taktik man använde sig av.

— Vi hissade vår svarta flagga precis under ett getingbo. När soldaterna kom och försökte ta ner den så blev de stuckna.

Få kvinnor där besluten tas

En bykommitté beslutar om byns angelägenheter. I denna församling, så som i så många andra, dominerar männen. Ingen av de valda ledamöterna är kvinna. Bara i en rådgivande grupp som har hand om skogsvårdsfrågor finns fyra kvinnor. Varför jämlikheten inte nått fram dit besluten tas verkar vara en känslig fråga. Männen ler generat och kvinnorna tvekar när frågan ställs: Varför har ni inte kommit längre med jämställdheten mellan könen? Dets svar som till slut ges tycks välbekant: Kvinnorna har inte tid med politik eftersom de har hand om hushållsarbetet. Nepal har en lång patriarkalisk tradition att bryta.

I rummet tränger byborna ihop sig så att varje kvadratmeter är uppfylld. Utanför steker solen obönhörligen den bruna jorden och allt levande som inte funnit skugga. Monsunen har ännu inte kommit till Nepal, men inne i lärarens hus är det svalt. Det varmanmjölkteet känns behagligt. Mitt emot

mig sitter en trojka av kvinnor med fårade ansikten. Här har vedermödorna hjälpt tiden i dess arbete och i deras ansikten tycks evigheten själv ha slagit sig till ro. Men ögonen är pigga och deras hållning obruten. En nybliven mamma får hjälp med barnpassningen av en äldre kvinna, kanske hennes mor.

Att Marx såg revolutionen sprungen ur ett industriellt proletariat och inte ur fattiga bönder, bekymrar inte Ghanda Prasad Aryal. Inte heller att han lever bland hinduer och buddhister i ett samhälle där religionen fortfarande är en vital del av vardagen, när Marx säger att religionen är ett opium för folket.

Gud finns inom oss

— För mig finns guden inom var och en och man lägger sig inte i folks tro. På det viset går det att kombinera kommunism och religion.

Ghanda Prasad Aryal var inte bara kommunist- han brukar också sin jord. Trots att han är brahmin och alltså tillhör prästkastet som är ämnat att styra och inte för kroppsarbete. Detta väckte mycket ont blod och tolv stämmingsansökningar lämnades in mot den man som svikit sin kast.

Panchayatsystemet fick ge efter för flerpartisystem och fria val under de blodiga striderna för demokrati 1990. Året därpå

vann Kongresspartiet de första fria valen sedan 1959 men fick lämna ifrån sig rodret till en kommunistisk minoritetsregering efter valen i november förra året. Med löfte om jordreform och ett utvecklingsbidrag på 45 000 kronor till alla byar kom en kommunistisk regering till makten i de fria valen.

Kommunistregeringen hann emellertid bara sitta tio månader vid makten innan det var dags för ett nytt regimskifte.

Idag är Madhan Pokhara en av de mest progressiva byarna i Nepal. Redan 1955 fick byn sin första skola. Byn har nu två grundskolor, två sekundärskolor och en högskola.

Med enkel teknik har Madhan Pokhara moderniserats och levnadsförhållandena förbättrats. Filteranordningar renar dricksvattnet, och man har byggt ut vattenledningssystemet för pengar som byn fått av regeringen. Dessutom arbetar byborna med att stärka vägkanter och sluttningar med stenmurar för att förhindra de jordskred som varje år spolar bort värdefull åkermark.

Det politiska arbetet i byn går ut på att först definiera behoven i området och sedan göra upp planer för att tillgodose dessa. Till exempel så har man genomfört ett städprogram i byn och även om det flyger omkring ett och annat papper så är det renare än i de flesta andra byar. Man har till och med infört bötesstraff för den som skräpar ner, även om ingen ännu blivit bötfälld.

Nepal är ett land där kungen enligt traditionen är en gud, där människor fortfarande föds in i ett kastsystem, där religionen präglar vardagen och där folket efter många års blodiga strider antligen fått politiska rättigheter.

68-åriga Ghanda Prasad Aryal är en av de som slagits för ett rättvisare samhälle. Som kommunist slogs han mot kungens

Kvinnorna har inte tid med politik. De måste arbeta.

FOTO: HC KØIE POULSEN

trupper och som brahmin trotsar han sin kast genom att bruka jorden.

Vägen är lång och kantas just nu av politiska oroligheter. I juni upplöste kung Birendra, som enligt traditionen är en inkarnation av guden Vishnu, parlamentet på begäran av premiärminister Man Mohan Adhikari.

Adhikari, ledare för koalitionen CPN-UML, det största partiet, valde att utlysa nyval i november framför att förlora ett misstroendevotum i parlamentet. Nyvalet hann emellertid aldrig äga rum.

Genom ett beslut i högsta domstolen så återinsattes parlamentet och kommunistregeringen förlorade förtroendestämningen i september. Adhikaris minoritetsregering ersattes av en koalitionsregering ledd av Kongresspartiets Sher

Bahadur Deuba.

Vad regimskiftet i praktiken betyder för invånarna i Madhan Pokhara är svårt att säga. Men för Ghanda Prasad Aryal går kampen för mat och utbildning vidare. Och när jag frågar om det finns något han är mer stolt över än allt annat i Madhan Pokhara blir svaret: sammanhållningen.

Och medvetenheten om detta har slagit rot. Kvinnorna i byn vill bli oberoende, de vill ha utbildning och inte enbart hushållsarbete.

De nepalesiska kvinnorna får idag inte bestämma över vilken boskap de skall köpa eller sälja, det gäller även Madhan Pokhara. För att ändra på detta krävs utbildning och självförtroende.

Madan Raj Ghimire är lärare, och ägnar sig åt vuxenundervisning. I Nepal är det bara en tredjedel av befolkningen som kan läsa.

— Det är svårt att lära vuxna att läsa, säger han.

Han berättar om hur han försöker dramatiska inläringen, så att man låter fantasin stimulera båda hjärnhalvorna.

— Till exempel kan man spela upp en scen där någon köper något i affären. En spelar försäljare och en annan kund.

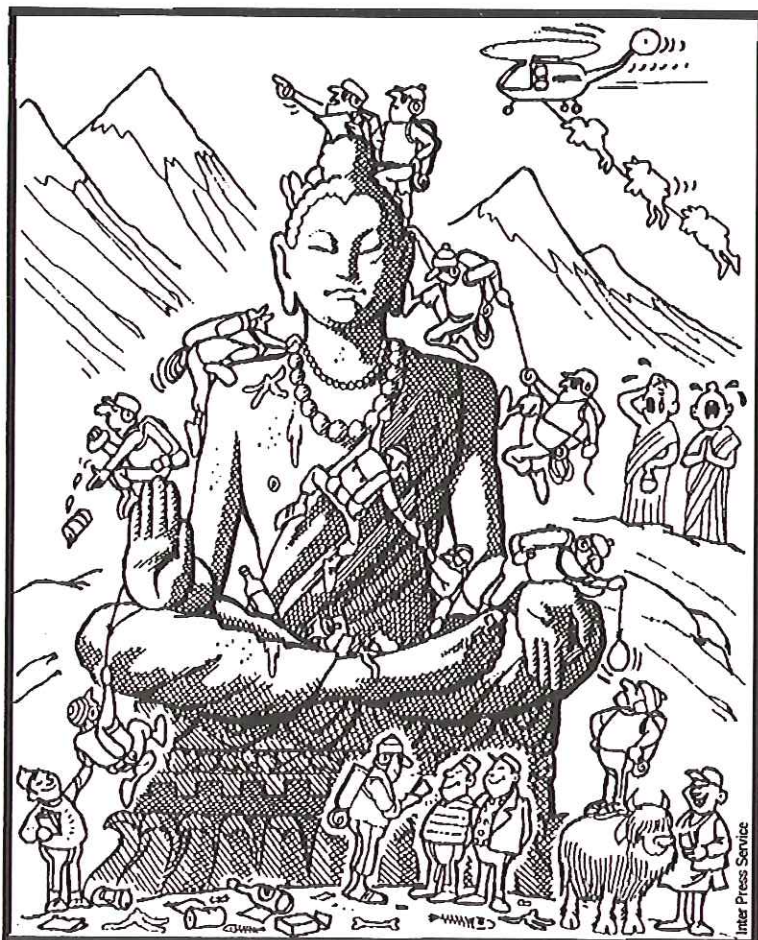
Utbildning är en av nycklarna till framgång på Nepals knaggliga väg mot ett demokratiskt samhälle utan nöd och svält. Nepal är ett av jordens fattigaste länder, med en bruttonationalprodukt på 180 dollar per invånare. Mer än var tionde barn dör innan ett års ålder.

Petter Ljunggren

Lekstuga för

Bergsklättring i Himalaya blir allt farligare. Drygt 20 utländska alpinister förolyckades ifjol enbart i Nepal och experter varnar nu för världens tak som blivit till något av en lekstuga för rika och en kommersiell guldgruva för mindre seriösa företag inom bergsbestigning. "Högaltitudturismen" skördar allt fler offer.

Drygt 900 sk. proffsklättrare och 40 000 amatörer och vandrare åkte ifjol på äventyr till Nepal som har åtta av världens tio högsta bergstoppar och otaliga över 6 000 meter. Expeditioner som säljer platser för entusiaster tummar ofta på säkerhetskraven för att göra sig en förtjänst och användandet av ny teknologi leder till nonchalans och ökat risktagande. Ännu 25 år efter att Nepal öppnade upp sina jungfrulikhande bergstoppar för bergsklättrarna finns det inte någon räddningstjänst i landet. Nepal räknas till ett av världens tio fattigaste länder. Kontrollen är minimal och avgifterna för de högre topparna är höga - 360 000 kronor per person för Mount Everest - gör att allt fler noviser med pengar på fickan kan utmana livsfarliga berg.

Egna likhus

Olyckorna i Himalaya har blivit så vanliga att flera västambassader i huvudstaden Kathmandu skaffat sig egna likhus. Det är gamla och rutinerade alpinister och en rad experter i Kathmandu som nu slår larm. Anledning är en svår olycka i november på Mount Pisang (6 066 m), som krävde elva människoliv, varav tio var tyskar.

-De flesta klättrare som kommer nu saknar nödvändig skicklighet och ork men har tjocka plånböcker, säger Padam Singh Ghaley, en nepalesisk klättrare som nått Mount Everest topp tre gånger. Han talar nedlåtande om klättringen som ett "miljonärsnöje" och Everest som en ny "rikemantrofé" och anklagar även rutinerade alpinister för att ta med nybörjare på sina expeditioner för pengarnas skull.

- En del betalar en halv miljon bara för att kunna skryta med något annat än en ny

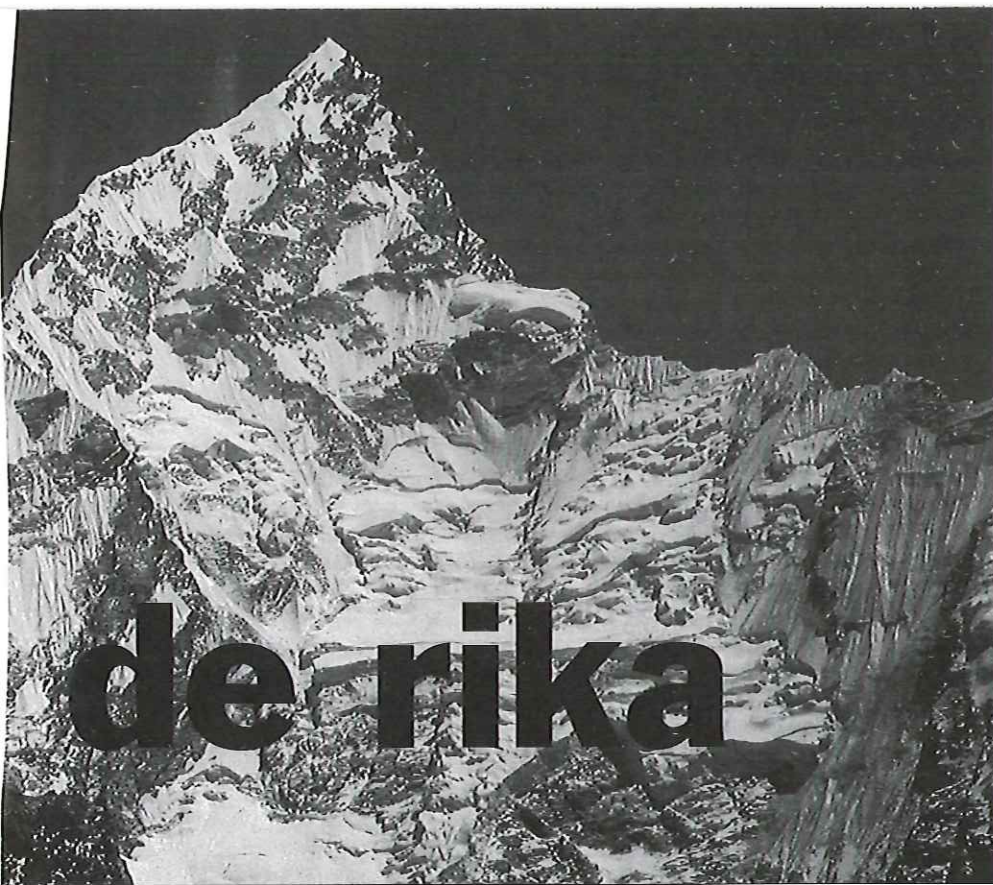

FOTO: HC KØIE POULSEN

yatch eller en Picassomålning.

Ny klättringsteknologi och en mycket lättare utrustning, utvecklade främst inom det amerikanska rymdprogrammet har gjort klättrandet lättare. Även helikoptertransporter till baslägren som besparar deltagarna flera veckor av mödosam vandring, har fört även ganska svåra toppar i Himalaya inom räckhåll för många som saknar tillräcklig erfarenhet.

Ingen sherpa med

Det var troligen ren överskattning av teknologin och vårdslöshet som vållade den svåra olyckan på Mount Pisang. Expeditionen leddes av en känd tysk alpinist men han tog inte en enda sherpa med som vägvisare mot toppen och han lät alla elva alpinister nå toppen samtidigt. Det avgörande misstaget gjordes då man under nedstigningen länkade alla till samma rep. När en medlem halkade bara några meter nedanför toppen drog han med sig alla sina tio kamrater i ett fall på över 500 meter som ingen av dem överlevde.

- Det var en olycka som knappast skulle kunnat hända för bara något år sedan, menar experterna. "Högaltitudsturismen" kallas fenomenet bland proffsen.

Dyrare

För snart tre år sedan tredubblade Nepals regering avgifterna för toppbestigning delvis för att komma till rätta med problemen. Men istället blev det bara mycket värre.

Sedan Nya Zeeländaren Edmund Hillary och sherpan Tenzing 1954 blev de första att bestiga världens högsta berg, Mount

Everest, så har inte mindre än 450 nått toppen. Drygt 300 av dem bara under de senaste tio åren. 1992 nådde hela 31 man upp under en och samma dag. Antalet olyckshändelser och fall av svår höjdsjuka vid bara Everest har mer än fyrdubblats sedan 1987.

Miljardrullning

Hela bergsbestignings- och fjällvandringsindustrin gav i fjol Nepal en inkomst på över 1,4 miljarder kronor. Myndigheterna är därför mycket ovilliga att begränsa invasionen av utländska klättrare. De enda restriktioner som införts i Himalaya på senare år gäller avfall och utrustning som tidigare övergetts när expeditionerna avslutat sina försök att nå toppen.

Många ifrågasätter dock de ekonomiska effekterna av bergsbestigning: mycket lite av pengarna hamnar i de fattiga byarna. Varje helikopterflygning upp till baslägret berövar *sherpas* och bärare i genomsnitt 500 arbetsdagar. Uppköpen av ved och proviant utmed vägen drabbar de fattigaste i form av stora prishöjningar och erosionen i området tilltar.

- Något drastiskt måste göras utan att utmaningsmomentet i klättringen försvinner, säger Elisabeth Hawley, brittisk Himalayaexpert som menar att världens tak inte längre tål påfrestningarna av den mänskliga invasionen.

Text: Bo Gunnarsson

Begravda i snö

I en 36 timmars snöstorm den 9 - 10 november dödades 22 vandrare- och bergsklättrare och dessutom 39 nepaleser som arbetade som guider och bärare åt turisterna. Totalt kan över 100 ha omkommit.

November månad räknas annars som den bästa månaden för att besöka Nepals berg. Det var därför otaliga turister och expeditioner blev överraskade av den plötsliga och oväntade snöstormen. På två dagar föll över tre meter snö och eftersom årstiden räknas till torrtiden, hade många varken utrustat sig för regn- eller vinterväder.

26 dödade i lavin

Den värsta olyckan skedde nära Mt. Everest där en japansk grupp blev överaskade av stormen i den lilla byn Gokyo. Efter att ha tillbringat natten i byn begav sig expeditionen ut i snöstormen för att söka sig ner till lägre höjd. Gruppen kämpade sig fram genom stormen 6 km ner genom det pass som går upp till Gokyo. Här fann de ett litet hus där 13 japaner och 13 nepaleser sökte sin tillflykt. Den följande natten blev huset begravt under en lavin som dödade dem alla.

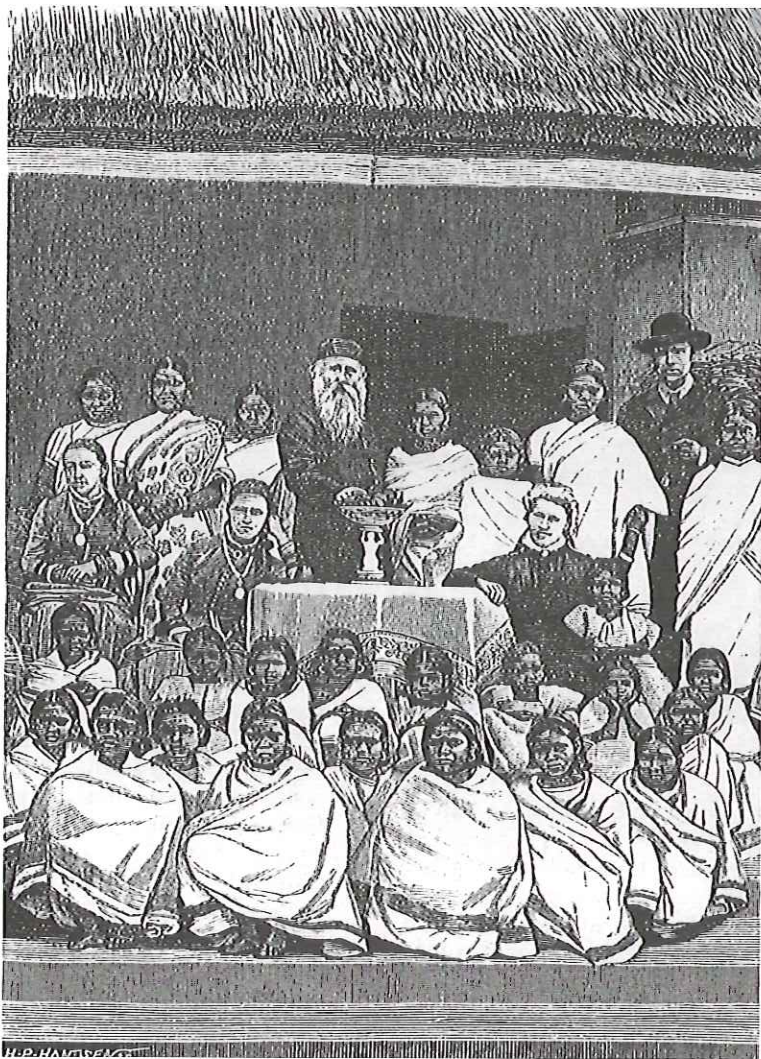
Under de följande dagarna kämpade den nepalesiska armén med att undsätta folk som fastnat högt uppe i bergen. Över 500 turister och nepaleser räddades av arméns helikoptrar. Otaliga fick rädda sig i säkerhet på egen hand eller med hjälp av lokalbefolkningen. Många av dem som kämpade för att överleva eller för att rädda andra har nu blivit offer för snöblindhet och förfrysningar.

Följderna av denna tragedi är svåra att överblicka. Även om en del blir avskräckta från att vandra i Nepals berg, kommer olyckan säkert inte att avskräcka alla. Strömmen av turister komma att fortsätta att stiga. En läxa kommer förhoppningsvis alla att lära sig: ingen årstid kan räknas som säker och därför ska man alltid planera för värsta tänkbara väder.

HC Køie Poulsen

Bhutan har fått nog

Det lilla kungadömet Bhutan har dåliga erfarenheter av bergsbestigare. Därför har man beslutat sig för att effektivt stoppa alla expeditioner till landet. I överensstämmelse med lokalbefolkningens tro att bergstopparna är gudarnas boning, har regeringen valt att förklara alla bergstoppar på över 6000 meters höjd som heliga.

På verandan till missionärernas hus. Familjen Børresen, Skrefsrud och skolflickor.

De "stora andamaneserna"

The Indigenous World 1994-95, IWGIA, Köpenhamn 1995, 250 s.

Det "stora andamanesiska" folket som för hundra år sedan hade en befolkning på mellan 5 000 och 8 000 har nu krympt till en liten folkspilla på 33 personer men efter många år utan nya barn firades i år födelsen av en ny *stor andamanes*, en liten flicka. Något att glädja sig över men knappast tillräckligt till att trygga överlevandet för ursprungsbefolkningen på Andamanöarna i Indiska Oceanen.

Dessa utgör nu endast 9,4 % av befolkningen och består förutom av *stora andamaneserna* också av folkgrupperna *Onge*, *Jarawa* och *Shompen*, allt som allt mindre än tusen människor. De sista resterna av det *stora andamanesiska* folket bor nu i s k 'resettlement colony' och är helt avhängiga av socialhjälp från indiska regeringen för sin överlevnad.

Ursprungsbefolkningen på Andamanöarna var från början alla jägare och samlare. *Jaraweserna* en annan liten folkspilla på ca 200 personer försöker fortfarande att överleva på fiske och jakt på vildsvin, men de ser sina jakt- och fiskeområden reducerade av intrång utifrån. Utvecklingen har endast betytt försämrade förhållanden för dem och byggandet av en ny väg som förbinder öarna har gjort det möjligt för bosättare utifrån att börja odla på *Jarawesernas* mark.

Detta och mycket annat kan man läsa i den årliga sammanställning över förhållanden för världens ursprungsbefolkningar som IWGIA (the International Work Group for Indigenous Affairs) har gett ut. Det är intressant läsning av varierande kvalitet men oftast skrivna av människor som antingen själva tillhör ursprungsbefolkningar eller som direkt har engagerat sig i ursprungsfolkens rätt till självbestämmande och ett värdigt liv. Detta är en debattbok och det finns naturligtvis andra meningar än de som berättas här. Men det är trots allt detta som ger boken ett alldeles speciellt värde dvs att den speglar situationen som den ser ut precis nu och att berättelserna har kvar sin subjektiva prägel.

Pernille Gooch

Då Jesus kom till Indien

Egon Clausen: *Den syvende menighed: Da Jesus kom til Indien*. Köpenhamn: Gyldendal 1995, DKK 225.

Egon Clausen berättar i en blandning av romanform och originalcitat om den nordiska Santal-missionen och hur denna grundlades i Indien mot 1860-talets slut. Det är en medryckande berättelse. Läsaren får följa missionärerna in i Bihars djungler. Den brittiske vicekungens speciella utredare, normannen och missionären Lars Olof Skrefsrud deltar i att utforma det brittiska imperiets politik gentemot santalerna. Som styresman för byarna i närheten av missionsstationen skapar han genom sociala projekt och nödhjälpsarbeten grundvalen för en massväckelse bland Santalerna.

Genrémässigt passar boken in i den rad av biografiskt historiska romaner som utgivits under senare år. Det är frestande för den sentida livstecknaren att lägga in ett nutida moraliskt och etiskt budskap i den historiska berättelsen. Ibland görs detta med finess, och utmanar etablerade uppfatt-

ningar om könsmissiga, politiska och religiösa sanningar. När det gäller Santal-missionen har missionshistorikerna redan gjort ett stort arbete med att ifrågasätta helgonglorian hos de tidiga missionärerna. Egon Clausen går vidare i detta spår, men frågan är om han inte ibland går lite för långt när han försöker psykologisera missionärernas fel och brister genom att gräva i deras barndom. Så här säger Skrefsruds efterföljare H.P. Børresens fru Caroline, gemenligen kallad *Mama*: "*Det står skrevet at Gud er mild og kærlig! Gud tilgiver syndere! Gud er naade! Mamas demoner var uden naade... De herskede med frygt, og hos dem var der ingen tilgivelse.*" (s. 198). Det håller inte som psykologisk förklaring till att *Mama* på sin ålders höst gav upp arbetet med flickskolan. Ännu mindre håller det som förklaring till både kolonialismens och krigets natur, vilket Clausen verkar mena.

Peter B. Andersen
Översättning: Göran Djurfeldt

Kvinnor och utveckling

Women in Development. Trade Aspects on Women in the Development Process. Eva Haxton och Claes Olsson (Eds.), United Nations Youth and Student Association of Sweden, Uppsala 1995, 161 s.

Kvinnor i Tredje Världen spelar ofta en central roll i familjeekonomin. De arbetar som bönder eller hantverkare på en lokal marknad eller de dras direkt in i den globala handeln som arbetare i exempelvis beklädnadsindustrin. Denna antologi, som består av artiklar av kvinnor från olika delar av världen, tar upp diverse aspekter kring förhållandet mellan kvinnor i utvecklingsprocessen och den globala handeln. Marknaden liberaliseras i många länder i Syd, kapitalet blir mer och mer internationellt och internationella handelsavtal som GATT och dess efterföljare WTO (World Trade Organization) globaliserar handeln. Allt detta händer i maktcentra långt borta från den verklighet där den kvinnliga bonden, hantverkaren eller beklädnadsarbeterskan lever sina liv, men dessa beslut griper ändå in i kvinnors vardag och förändrar villkoren för deras existens. Vilka utvecklingsmöjligheter finns det i en värld där kvinnor befinner sig i den lokala verkligheten samtidigt som makten mera och mera koncentreras på globala nivåer? I den första av bokens artiklar tas utvecklingsaspekten upp och kvinnliga nätverk som förbinder gräsrotterna med makronivån ses som viktiga för kvinnors "empowerment". Här menar författaren att FN-konferenserna runt problem som är vitala för kvinnor - som befolkningskonferensen i Kairo och kvinnokonferensen i Beijing - har en viktig funktion i och med att de synliggör kvinnor, och ger möjlighet för att skapa nya nätverk mellan kvinnor i Nord och Syd. I en annan av bokens artiklar diskuterar den indiska författaren Vandana Shiva frihandels effekter för kvinnor som fortfarande lever i en naturhushållningsekonomi och är direkt avhängiga av den naturliga miljön. Andra artiklar som handlar om förhållanden i Sydasiens är Shahbano Alianis artikel om kvinnorna i den exportinriktade beklädnadsindustrin i Bangladesh och den indiska ekonomiprofessorn Sunanda Sen som skriver om konsekvenserna för kvinnor till följd av den strukturomvandling som många skuldyngda länder i Tredje Världen har tvingats genomgå. Artiklarna tar upp många frågor som är av vital intresse för kvinnor i Syd. Det centrala i diskussionen är förhållandet mellan å ena sidan de fria marknadskrafterna som enligt den förhållande neoklassiska modellen anses främja utvecklingen också i tredje världen och å andra sidan kvinnors möjlighet att själva påverka sin situation. Frågan är, som det sägs i början av boken: befriar den fria handeln verkligen kvinnan?

Pernille Gooch

AIDS-explosion hotar Indien?

Det finns nu 80.000 AIDS-fall i Indien och 1,5 miljoner människor infekterade med HIV — detta enligt WHO:s och den indiska regeringens statistik. Experter förutsäger att år 2000 kommer landet att ha en miljon AIDS-sjuka och fem miljoner HIV-positiva. År 2010 skulle 30 miljoner indier kunna ha HIV.

Medan AIDS i Europa har spritts via homosexuella förbindelser sprids den i Afrika och Indien främst genom heterosexuella förbindelser. I Indien finns också ett stort antal intravenösa drogbrukare och blodgivare. AIDS sprids därför av människor som delar samma injektionsnål eller mottar smittat blod, konstaterar Washington Posts Indien-korrespondent John Ward

Anderson. Sjukdomen kom sent till Asien, och den har därför säkert inte nått sin kulmen; i Europa, USA och Afrika har ju spridningstakten slutat att växa och i vissa fall även avtagit.

Problemet för länder som Indien är att AIDS har en inkubationstid på ca tio år. Sjukdomens effekter är därför inte uppenbara för politiker och beslutsfattare. Det är därför svårt att argumentera för stora pengar till AIDS-bekämpning. Det finns ju så många andra allvarliga sjukdomar att bekämpa som malaria, tyfus och gulsot. Indiens årliga budget för AIDS-bekämpning är i dag 20 miljoner dollars vilket gör två cents per person.

THE INTERNATIONAL SMILE OF THE GULF

FLYGA MED GULF AIR TILL:

DHAKA, KARACHI, DELHI, MADRAS
BOMBAY, COLOMBO, BANGKOK, SINGAPORE
SYDNEY/MELBOURNE, HONGKONG, MANILA
GULF-STATER OCH AFRIKA.

metropolresor

Luntmakargatan 42
111 37 STOCKHOLM

Tel: 08-10 45 58

Fax: 08-723 06 66

GULFAIR طيران الخليج

FLYING WITH STYLE.

BANGLADESH

Slutrapport om FAP

Den första fasen av Bangladesh Flood Action Plan avslutas i och med utgången av 1995. FAP lanserades 1990 som ett försök att ta ett samlat grepp på problemen med de återkommande översvämningarna i landet. Trots att den första femårsperioden främst sågs som en studie- och försöksperiod har FAP utsatts för mycket hård kritik både inom och utom Bangladesh. FAP kritiserar för att bortse från att monsuntidens vattenmängder är nödvändiga för jordbruket och sötvattenfisket och ensidigt söka tekniska lösningar på översvämningss-problemen.

FAP har nu presenterat en slutrapport för den första fasen. Rapporten kan tolkas som att man tagit intryck av kritiken den betonar vikten av institutionella reformer och är försiktig när det gäller frågan om framtida utbyggnad av fördämningar och vallar i stor skala.

Många kritiker menar emellertid att slutrapporten inte innebär någon verklig prövning. Den bangladeshiske akademikern *Shapan Adnan*, som studerat FAP, misstänker att rapporten är medvetet vagt formulerad. Han ser den snarast som ett försök att blidka opinionen för att i framtiden kunna genomföra projekt av den typ som kritiserats hårdast.

Den 30 november samlas i Dhaka representanter för utländska givare, UNDP och Världsbanken för att med Bangladesh regering diskutera slutrapporten och FAPs framtid.

PO Henricson

INDIEN

Kentucky Fried Chicken inget för Indien?

Motståndet mot multinationella företag är stort i Indien. Det har Kentucky Fried Chicken (KFC) fått erfaras. Den första av planerade 100 restauranger beordrades att stänga av staden Bangalore. Efter att Karnatakas högsta domstol ingripit kan restaurangen än så länge hålla öppet. Motståndet mot KFC leds av bondeledaren M. Nanjundaswamy, som ser GATT-avtalet

Filmstjärnan spänner sina muskler. Sanjay Dutt är en av de misstänkta i 'the Bombay Blast case', rättegången om attentatet mot Bombaybörsen som 1993 krävde över 100 dödsoffer.

och större friheten för den internationella livsmedelsindustrin som ett hot mot Indiens bönder.

Uppmärksammas självbiografi

Trots försvagad hälsa, lätt diabetes, högt blodtryck och en förstörd prostata har veteranen Khushwant Singh lyckats skriva sin självbiografi: *Truth, Love and a Little Malice*. Den tidigare redaktören för *The Illustrated Weekly* har känt alla som varit värda att känna i Indien, och han stod Indira Gandhi och hennes familj nära. Den skvallerfyllda och humoristiska skildringen av hans liv blir säkert en bestseller.

Mäktig sadhu i blåsväder

Den skäggige gurun Chandraswami lämnar inte gärna sin välbevakade ashram. Han anklagas för att ha gömt en farlig brottsling och riskerar att bli arresterad när som helst. Det som gör att affären får så stor uppmärksamhet denna höst är att Chandraswami är nära lierad med premiärminister Rao. Den helige mannen kallas för "Rao's Rasputin". Rao träffade honom för 20 år sedan och tog honom med till huvudstaden. Där har han varit involverad i flera politiska skandaler, bl a i Boforsaffären. Han uppgav sig ha bevis för att Rajiv Gandhi verkligen tagit emot mutor men

kunde aldrig visa svart på vitt.

Att han fortfarande har makt över Rao antyds av att den minister som utfärdade en arresteringsorder mot honom omedelbart försvann ut ur regeringen vid en ommöblering. FEER

PAKISTAN

Stoppad militärkupp

Den 26 september stoppades ett arméfordon lastat med Kalashnikovs och raketvapen vid en tullstation i Kohat nära afghanska gränsen. I bilen fanns två höga officerare som var civilklädda och inte kunde redogöra för vapnen. Efter två dagars förhör kröp sanningen fram. Den 30 september skulle regeringen störtas genom en armékupp. Arméledningen och toppolitikerna i Islamabad skulle gripas och sharia, den islamiska lagen, skulle utlysas i landet.

Totalt arresterades 36 militärer och åtskilliga civilpersoner. Kuppmannens ledare var generalmajor Zaheer ul Islam Abbasi, känd för sina fundamentalistiska åsikter. Medan nationen surrade av rykten, höll regeringen tyst till den 14 oktober, när den samman kallade en presskonferens och bekräftade att en komplot avslöjats. Premiärminister Bhutto uttryckte sig dock försiktigt. Armén har alltid varit en maktfaktor i Pakistan. Men den har

inte stött en viss ideologi. Under den förre militärdiktatorn Zia ul Haq började dess struktur att förändras. Officerarna rekryteras inte längre från godsägarklassen och från elitskolor. Nu kommer de från mindre privilegierade skikt, där islamiska fundamentalister har större inflytande.

Nyheter om kuppen spreds också i ett utrikespolitiskt känsligt läge. Amerikanska kongressen väntades i dagarna besluta att man skulle återuppta den ekonomiska och militära hjälpen till Pakistan. Biståndet avbröts, när det pakistanska kärnvapenprogrammet avslöjades. FEER

Nya vapen

Den 24 oktober antar den amerikanska senaten Brown-tillägget som tillåter närmare ekonomiska band med Pakistan och engångsleverans av vapen och reservdelar till ett värde av 370 miljoner dollars. Fem år har gått sedan USA avbröt hjälpen till Pakistan på grund av landets kärnvapenprogram.

I Pakistan gläder man sig, eftersom gapet till ärkefienden Indien är så stort. På varje pakistansk militärflygplan går det sju indiska. Samtidigt är Brown-tillägget en seger för landet, eftersom man aldrig lovat att ge upp sin nukleära kapacitet. För det kräver man garantier för att Indien gör sammaledes.

Föreningen Svalorna
anordnar studiecirkel
och resa till...

...Indien!

Nu har du chansen att vara med i en studiecirkel där vi tillsammans läser om Indien, lyssnar på spännande föredrag och lär oss mer om Svalorna och våra samarbetspartners i Indien.

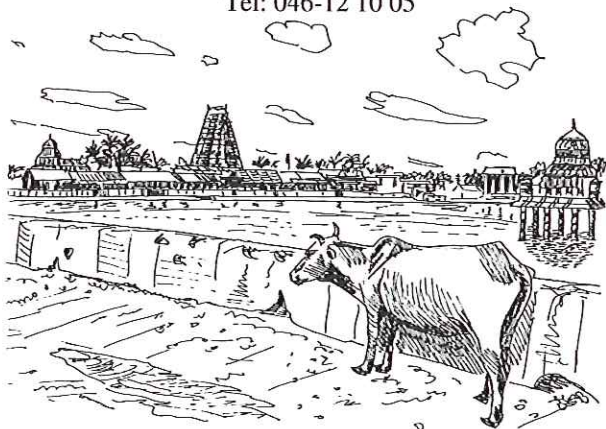

Cirkeln startar torsdagen den 18 januari -96 och löper under vår- och hösttermin för att avslutas årsskiftet -96/-97 med en resa till Indien.

Hjärtligt välkomna alla ni som är intresserade av Indien, vill veta mer om Svalornas samarbetspartners där, eller kanske rent av funderat på att åka dit, och som tycker det skulle vara roligt att resa i grupp!

För anmälan och mer information
ring:

Föreningen Svalorna
Indien-Bangladesh sektionen
Spolegatan 5
222 20 Lund
Tel: 046-12 10 05

Redaktionen önskar läsarna

God Jul och
Gott Nytt År!

Sista sidan: Bengalisk deg...

Den 10:e oktober 1994 avled **Sheikh Muhammad Sultan**, Bangladeshs mest kända konstnär. Jag begav jag mig till Shilpakala Academy, där man med kort varsel ställt ut några av Sultans målningar. Till en början blev jag besviken. Vad jag tyckte mig se var helt enkelt en extremt idealiserad social realism. Jämfört med Sultans groteskt muskulösa bönder framstod till och med arbetarhjältarna från det forna Östeuropa som totalt kraftlösa. Men de första intrycken skingrades snart. Här fanns något annat, som inte utan vidare kunde reduceras till de politiska utopiernas domän.

Av Hasnat Abdul Hyes biografi *Sultan* (Bangla-German Sampreeti, Dhaka, 1993) framgår att det hos Sultan fanns en stark ambivalens mellan materialistisk realism och idealistisk mysticism. Han tillhörde en generation konstnärer och intellektuella som på ett tämligen självklart sätt betraktade sig som kommunister. Under en tid var han även aktiv inom den så kallade Khaksar rörelsen, där arbetet framhölls som livets egentliga mening. Men samtidigt hade Sultan en lång period, då han som hängiven Vaishnava spiritualist rökte stora mängder ganja (marijuana) och ofta gick klädd i sari. Han tycks då ha identifierat sig med Krishnas gemål Radha.

Hye uppmärksammar bland annat Sultans bild av Adam i färd med att plantera ett träd.

Den väldiga manskroppen kontrasteras här inte bara mot den späda trädplantan, utan också mot den världsfrånvänt drömmande blicken. Hye går inte närmare in på saken, men spänningen mellan kroppen och blicken tror jag har en hel del att säga om Sultans personlighet och den kulturella tradition han var rotad i. Bangladesh är som bekant beläget i ett av världens största deltan. Det flödande vatten och den bördiga jorden är något av nyckelsymboler i bengalisk litteratur och konst. Människans bundenhet till - och kamp mot - dessa element kan också ses som ett huvudtema

hos Sultan.

Bilden av Adam kan relateras till en bengalisk-muslimsk myt. Adam, mänsklighetens fader som själv skapades av jord, sägs först ha uppenbarat sig på Bengalens sydöstra kust. Han tilldelades en förmåga att bruka jorden, vilket också blev praktiskt möjligt då ärkeängeln Gabriel försåg honom med plog, ok, oxar och utsäde. Enligt denna myt härstammar vi alla från jorden. Att odla jorden är att följa Guds vilja och att artikulera sin identitet som sann människa, dvs som muslim. Denna myt förmedlar en etik där inomvärldsliga ambitioner utan större svårigheter låter sig förenas med en strävan av mer utomvärldsligt slag.

Inom hinduistisk mytologi är det istället floden och dess ständigt flödande vatten som står i centrum. Det är moderfloden Ganges som är tillvarons livgivande men också förstörande kraftkälla. Att bruka jorden är i denna tankevärld inte av samma fundamentala betydelse. Det yttersta målet är att bli ett med - eller att ställa sig utanför - själva flödet.

Det är lockande att beteckna det arv som Sultan fört vidare som en synkretistisk deg, en blandning av jord och vatten. För Sultan stod den sanna religionen över "ismernas" dogmer.

Jan Johansson

Avsändare:
SYDASIEN
Box 1142
221 05 LUND

Utgivningspostkontor
LULEÅ 1

POSTTIDNING
BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning återsänds försändelsen med nya adressen på baksidan

Här kunde ditt namn stå förtryckt om du betalat årsavgift. Ett år (=4 nummer) kostar för 1996 160 kr i Sverige (institutioner 200 kr). Övriga Norden 220 kr, övriga Europa 240 kr, utom-Europa 290 kr.
Postgiro 79 54 96-9 SYDASIEN

